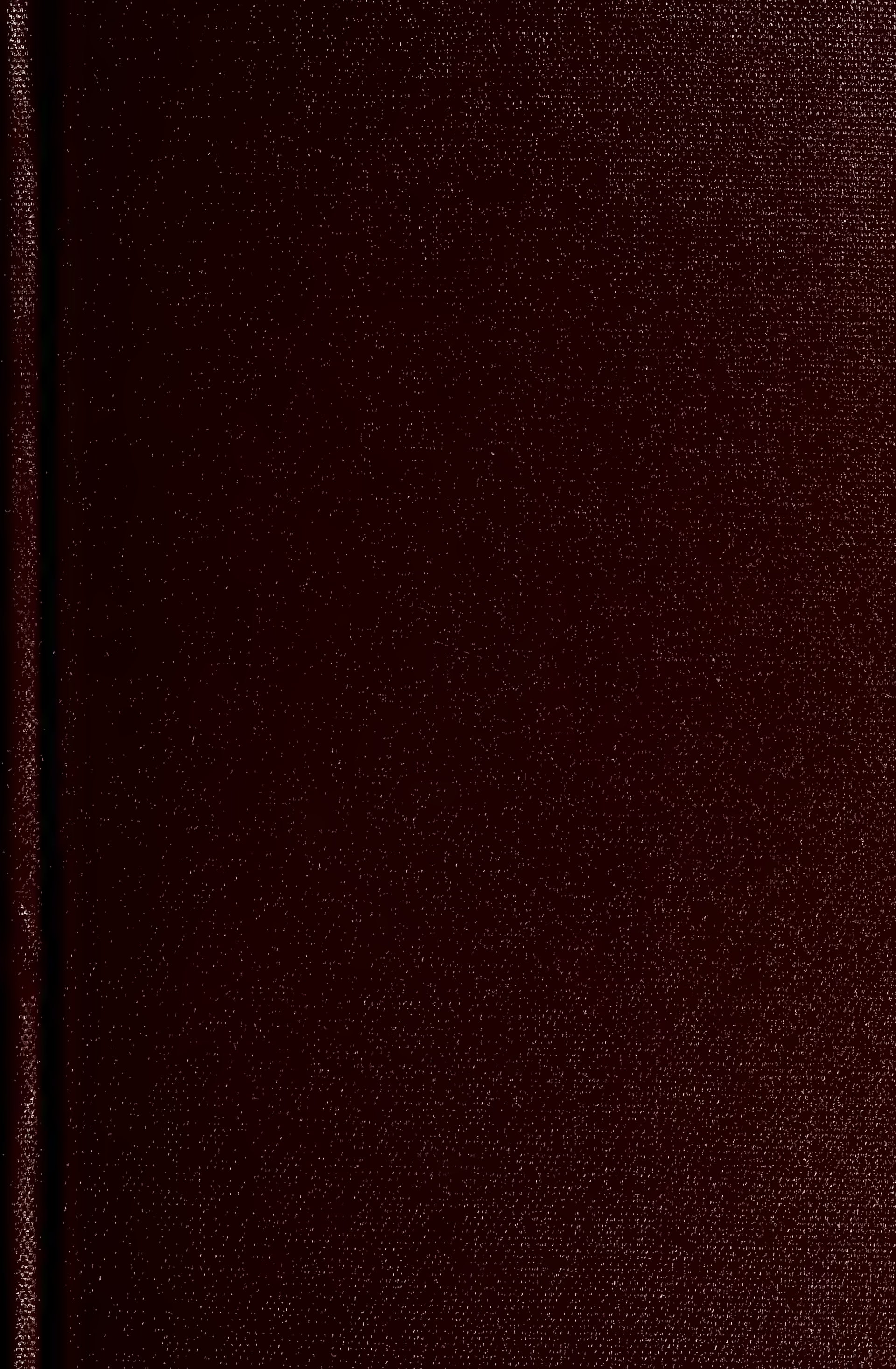

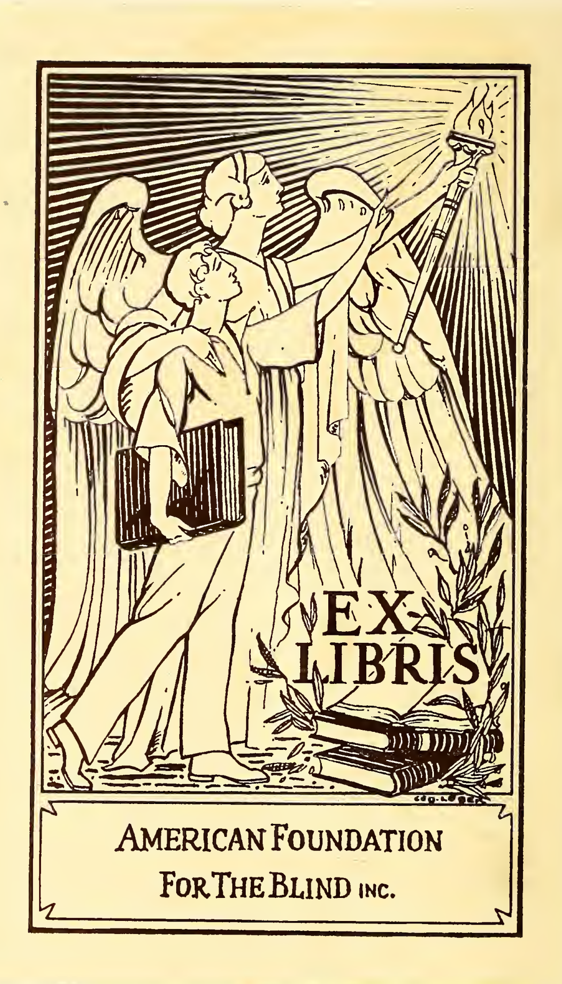
ALVARENS FOLK

AV

ELIN HÖK

ALBERT·BONNIER

EX-
LIBRIS
AMERICAN FOUNDATION
FOR THE BLIND INC.

E L I N H Ö K

A L V A R E N S F O L K

ALVARENS FOLK

AV

ELIN HÖK

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1923

Ljus över Alvarsslätter, ljus över Östervåg,
ljus över nejd, vars like aldrig ett öga såg!
Sol, som på fästet vandrar, binder sin strålekrans,
högt över Alvarsslätt med fagrare ljus och glans.
Vandrar jag än så vida — dock, blir min vaka lång,
ännu i tysta timmar ljuvligt din fjärran sång
sjunger min själ till ro vid vindars och vågors gång.

ISRAEL MEKEL

— Å, ni drivpinnar, ni lata stackare! Skäms ni inte att ligga och dra er här i gröngräset! Ni skulle gå i kyrkan på midsommardagen, det skulle ni, ropade Kajs Lisa, när hon kom ned på ängen och fick se hela ungdomsskaran halvsovande i solskenet.

— Vi ha kyrka här, Kajs Lisa. Är det inte lika bra, frågade Judit. Här kan vi höra klockorna ringa.

— Ja, och så ligger vi och hör på fåglarna, ifyllde Halvdan. Och så kan vi se havet.

— Hå, han ser visst någonting av havet, där han ligger och blåser, han med sin eviga pipsnugga i munnen, fräste Kajs Lisa. Och inte ett Guds ord få ni höra, och i dag är det Emanuel begravs, han, som har varit i Jerusalem och bett vid vår Frälsares grav.

Nu såg Vera upp ett ögonblick och blinkade mot solen med sina sömniga blå ögon.

— Jag ville allt bra gärna ha den där lilla alabasterflaskan, som Emanuel hade med sig hem, sade hon. Å, en sådan dum idé att vilja ha den med sig i graven, vad skall det tjäna till?

Men nu tog Kajs Lisa riktigt illa vid sig.

— Skäms hon inte med sig, lilla Vera, ropade

hon, skäms hon inte att missunna den döde hans egen rättfärdiga egendom — hon är minsann inte bättre än gamle prosten Mekel, som aldrig tålde, att någon annan hade någonting. Gud vare hans arma själ nådig! Och Kajs Lisa såg sig omkring med en skygg, forskande blick, som om hon plötsligt blivit rädd för att få se prosten Mekel livslevande gå omkring på ängen. Därpå gick hon sin väg lika tvärt som hon kommit. Men Veras sömniga ögon hade redan slutit sig, och hennes öron ofredades lika litet av Kajs Lisas gnat som av fåglarnas sång. Sommarvinden yrde om med hennes guldgula lockar, solen sken, och därinne bland de sista vita syrenerna sjöng en lövsångare vid sitt bo. Men det var ingen, som hörde honom, man måste ju ta igen sig efter midsommarvakan.

Om eftermiddagen, när luften började svalkas, voro vi emellertid i kyrkan allesammans. Men det var inte Gudsordet, som drog oss dit, kyrkan låg tyst och övergiven under de höga sekelgamla lindarna. Det var Halvdan, som hade fått för sig att han ville se den gamla altartavlan i eftermiddagsbelysning, och vi följde honom dit, men där var ingenting märkvärdigt att se. Tavlan såg ut alldeles som vanligt. Fikonträdet vid Frälsarens grav slokade lika sorgligt med sina grenar, och änglarnas mantlar lyste som röda och blå fläckar genom korets grönaktiga skymning.

Inne i sakristian sysslade gamle Lundberg,

kyrkvaktaren, med någonting. När han hörde våra röster, kom han genast ut till oss. Gamle Lundberg var åttio år, han var krokryggig och halt, och hans ansikte var rött och snurket som ett juläpple, men han hörde som en katt, och de små svarta ögonen gnistrade som eldkol.

— Ja, nu ha de stoppat ner honom, Jerusalemsfararen, sade han och satte sig på en bänk i koret. I må tro mig, att han var ivrig att komma i jorden. Jag brukar ju alltid höra, när det skall bli lik i socknen i veckan. Det är som om någon kom och tog spaden därute och grävde ett tag, men sen blir det tyst, och jag hör ingenting mer. Men se Jerusalemsfararen, honom har jag nu hört gräva varenda kväll, så länge han stått ovan jord. Nu får man väl se, om det blir tyst i kväll.

Och Lundberg tog sig en pris ur dosan. Han hade snusat i alla sina dagar, det gjorde han bara för hälsans skull. Det skulle vara så rart för ögonen, sade folk. Mickels Mari, som höll på att bli blind engång, fick sin syn igen, sen hon begynte snusa, och att Lundberg själv såg som en korp, fast han var så gammal, var väl det allra bästa beviset på snusets underbara krafter.

— Ja, ja, suckade han, tiden går, och en tänker sällan på hur det ena året försvinner efter det andra. Just som jag satt därinne i sakristian nyss, så kom jag att tänka på, att det är jämnt femtio år i dag, sen prosten Mekel begravdes. Det var

precis på midsommardagen, och jag tycker rakt, att det är, som om det skedde i går.

— Vi ha frågat Kajs Lisa så titt om prosten Mekel, hon tjänade ju hos honom en tid, men hon vill aldrig tala om honom, sade Halvdan. Hon undskyller sig med, att hon var så ung, när han dog, att hon inte minns honom riktigt.

— Hihihi, flinade Lundberg, de kvinnfolken! De bli då aldrig för gamla att vilja spela unga. Det är nog annars ingen, som glömmer Mekel och hans regemente här i socknen, men Kajs Lisa har ju alltid varit lite rädd av sig, och hon tror förstås, att han går igen än i dag, och att hon skall få se honom gå därnere vid trädgårdsmuren, där han gick så titt och rättade på stenarna. Jo, jo, vem har inte sett Mekel både en och två gånger. Det är nog inte så värst många år sen, jag såg honom sist, när jag gick hem från kyrkan en kväll. Rätt som jag går där på vägen mitt i det klara månskenet, får jag se en karl, som kommer och går bredvid mig. Jo, det var allt Mekel, det är säkert det. Jag kände nog igen honom, för där var ingen i hela socknen, som var så stor och grov som han, han var ett helt huvud högre än den längste karl jag någonsin sett. Han sa ingenting åt mig, och jag sa ingenting heller, men jag tog så långa steg jag kunde, och när jag kom hem till luckan, så gav jag mig inte tid att öppna den, utan jag satte över den i ett enda

flöj och sprang in genom köksdörren och slog den i lås efter mig.

Vera hade för längesen dragit sig ner till kyrkdörren. Där stod hon nu förskräckt och darrande och såg sig om åt alla håll, men kände det i alla fall lite tryggare där än inne i den mörka kyrkan. Vi andra hade satt oss tätt omkring Lundberg, och där sutto vi nu, sex stycken, som en ivrig och förväntansfull åhörarskara. Han såg sig omkring med en segerstolt glimt i de små eldkolsögonen, och hans sneda mungipor voro snedare än någonsin.

— Ja, ja, sade han och tog sig en nypa ur dosan, jag ska säga er en sak så god som två. Har ni inte reda på, varför Kajs Lisa aldrig vill tala om prosten Mekel, hon, som annars har så lätt för att få tungan i gång?

— Nej, sade vi, aldrig ett ljud ha vi hört om det.

Lundberg fjäskade länge med sin himmelsblåa halsduk, stuvade om näsan ett tag med högra tummen, så begynte han slutligen.

— Ja se, Kajs Lisa är allt liksom lite gnaven på prosten Mekel, för hon har för sig, att han tog kärasten ifrån henne. Kan väl så vara, att Mekel hade ett finger med i spelet, det hade han i nästan allt, som tilldrog sig i socknen på hans tid, men en kan ju aldrig veta, hur det hade gått i alla fall. Björkens Ol Petter tjänade ju i prästgården liksom Kajs Lisa, och att hon hade ett gott öga

till honom, det syntes då alltför väl. Ingen kan veta, vad de hade för sig, eller vad Ol Petter kan ha sagt åt Kajs Lisa, men annars var det då tal om, att Brit Lisa bort i Lindby och han skulle vara kärastefolk. Nog mötte en dem både på Lerkakvägen och bort vid galgen titt som oftast, och vid dansgillena var det mest de två, som dansade med varandra. Jag tror inte, jag sett en grannare tös än Brit Lisa här i socknen — utom Karin, hustru min, förstås. Brit Lisa var ett fattighusbarn, och hon hade blivit upptagen som egen av ett barnlöst folk nere i Lindby. Emrik Persson hette hennes fosterfar, och det påstods, att han skulle vara mycket förmögen, och Brit Lisa skulle få ärva gården och allt efter honom, så ni kan veta, att det fattades inte friare. Ol Petter, som bara var en fattig prästgårdsdräng, hade inga utsikter på det hållet, så det är kanske inte så märkvärdigt, att Kajs Lisa hade sina förhoppningar. Men hon hade inte tänkt på prosten Mekel, som alltid ville ha ett ord att säga, när det gällde giftas. Ol Petter var en karg dräng, som kunde hugga i, när det behövdes, och sånt folk tyckte prosten om. — Stå på dig, du Ol Petter, brukade han säga, och var inte ledsen, du! Jag tycker om dig, och jag ska nog laga, att du får flickan vad det lider!

Men tiden gick, och Brit Lisas friare blev allt envisare, och fosterföräldrarna allt ivrigare att få henne bortgift med någon, som satt gott i det

— för mer vill ha mer, det är ju ett gammalt visdomsord. Särskilt var det en ifrån Björkerum, som var efterhängsnare än alla de andra, och Brit Lisa såg sig ingen möjlighet att bli fri från honom. Det såg mörkt ut för Ol Petter och hans förhoppningar, och det var inte utan, att han började gå och hänga med huvudet, han, som annars aldrig var moloken av sig.

En dag, när Ol Petter stod och högg ved, kom prosten Mekel ut till honom.

— Hör på, Ol Petter, och lova mig, att du gör precis som jag säger, att du skall göra.

— Jaa, menade Ol Petter och såg förstås lite förvånad ut.

— I kväll går du till Brit Lisa, förstår du, och knackar på hennes fönster, och när hon så släpper in dig, ska du gå och lägga dig hos henne. Resten sköter jag om. Har du förstått, ditt fä?

Det är väl inte så underligt, att Ol Petter såg häpen ut, men prosten lät sig inte bekomma.

— Nå, gör du, som jag säger, röt han.

Ol Petter hade ingen annan råd än att svara ja och rätta sig efter husbondens vilja, prosten Mekel var inte den, som gav efter, när han fått något i huvudet.

Om kvällen tog Ol Petter söndagskläderna på och gav sig i väg till Lindby. Brit Lisa låg ensam i en liten kammare i södra gaveln, så det var ingen konst att komma obemärkt in till henne. Mitt i natten, när folket i huset låg i sin djupaste

sömn, vaknade alla vid ett förskräckligt oväsen och bultande på ytterdörren. I en hast fick Emrik Persson byxorna på sig och tittade ut genom fönstret. Då fick han se, att det var prästen själv, som stod därute och dundrade löst på dörren med sin väldiga knölpåk.

— Öppna dörren och släpp in mig, ropade han och stampade med fötterna av otålighet. Emrik skyndade sig ut i farstugan och drog ifrån järnlämmen. Dörren gick upp, och prosten Mekel tumlade in.

— Var är min dräng, frågade han genast och bankade i golvet med käppen.

Emrik bara stirrade på honom, mållös av häpnad och förskräckelse.

— Var är min dräng, var är Ol Petter, upprepade prosten med stigande otålighet.

Äntligen fick Emrik sig så pass mycket samlad, att han kunde mumla fram:

— Hur skulle vi kunna veta det?

Men prosten gav sig inte.

— Var är min dräng, röt han och hötte åt Emrik med käppen. Jag säger ju, att han finns här i huset! Sök bara reda på honom, och det genast!

— Inte är han här, började Emrik, men han avbröts av ett förfärans skrik från Brit Lisas kammare. Det kom från mor Hilda. Kanske var det en dunkel misstanke, som drev henne in till Brit Lisa, men vad hon såg där, överträffade allt vad

hon hade kunnat tänka sig. Ty där låg minsann Ol Petter och tycktes sova så gott som ett riktigt Guds barn trots allt larm och oväsen. Brit Lisa låg bredvid, och som det tycktes, ävenledes försänkt i den djupaste sömn. Prosten stormade ditin, och efter honom laskade Emrik, alldeles förintad av bestörtning.

— Ja, var det inte det, jag sa! Där ligger han ju, det svinet, och Brit Lisa bredvid!

Och prosten vände sig till Emrik Persson och fortsatte i hotande ton.

— Ja, nu är det bäst, att ni väljer själva, hur ni vill ha det. Antingen får ni låta Ol Petter ta flickan, eller också stämmer jag er för länsman och det i morgon dag ändå.

Vad han skulle stämma dem för, det talade han inte om, men det fanns kanske en betydelse i hans ord, som Emrik fattade bättre än någon annan. Han hade haft uppbörden om hand i socknen, och det viskades i smyg man och man emellan, att det inte stod riktigt rätt till med hans redovisning. Även till prostens öron hade ryktet så småningom kommit, och Israel Mekel var inte att leka med, när han fick nys om något underslev. Brit Lisa låtsades röra sig i sömnen och kunde inte avhålla sig från en skälmaktig blick under ögonlocken på föräldrarna, som våndades och jämrade sig, men Ol Petter bara snarkade.

— Oj, oj, oj, snyftade mor Hilda, där hon satt hopkrupen på en stol i sin röda underkjol och med smala bara ben. De grå hårtestarna hängde om öronen, och schalen, som hon i en hast svängt på sig, gled allt längre och längre ned över axlarna, utan att hon lade märke till det. Nog var Ol Petter en grann karl att se på, och nog hade hon märkt, att Brit Lisas tankar hängde vid honom, men inte var han den måg, som hon hade tänkt sig! Ack, hur hade hon inte önskat, att Brit Lisa skulle få bo i en "uppbyggd" gård, en sådan där äkta gammal öländsk gård, där boningshus och ladugård hänga ihop i en enda fyrkant, målet för alla ölandsflickors drömmar om kärlek på den tiden. Det var just en sådan gård, som friaren från Björkerum hade. Mor Hilda kunde gråta blod, när hon tänkte på det. Men att bli dragen inför länsman och anklagad för — mor Hilda visste inte vad, det kunde man inte stå ut med. Och mor Hilda snyftade allt högre i sitt hjärtas stora bedrövelse. Men prosten stod där barsk och obeveklig och såg ned på Emrik, som inte tordes möta hans blick.

— Nå, får jag något svar, röt prosten.

Emrik Persson såg, att det inte gavs någon undanflykt, och så besinnade han sig och sade långsamt och högtidligt:

— Ja, så får han väl i Guds namn ta flickan då, och så får väl detta olyckliga hus sin nattero.

— Så lyser jag för dem om söndag, sade pros-

ten, och därpå vände han sig till Ol Petter och ropade:

— Opp med dig nu, ditt snarkefä, och få på dig klädlumporna, för nu ska du hem, begriper du! Jag ska vänta på dig där utanför, skynda dig bara!

Och så gick prosten Mekel sin väg. Men det dröjde inte många veckor, förrän Brit Lisa och Ol Petter hade blivit vigda vid varandra, och så gick det till, att en fattig prästgårdsdräng fick en av de vackraste och rikaste töserna i hela socknen. Men efter det kunde Kajs Lisa inte tåla prosten Mekel, och hon flyttade från prästgården, så fort hon kunde bli fri från sin tjänst. Ja, hon kunde inte ens förlika sig med att stanna kvar i socknen utan tog plats borta i Ormöga, och där blev hon, så länge prosten Mekel levde.

Vera hade för längesen tröttnat att stå ensam borta i dörren och se ut på kyrkogården, där skuggorna blevo allt längre och mörkare. Solen sänkte sig långsamt, och gyllene och blekröda skyar svävade allt högre upp över synranden i väster. Tornsvalornas skri tycktes skarpare än förut, då de på spänstiga vingar ilade hem till sitt bo. Långt borta över slätten dansade lärkorna och drillade sin aftonhymn i den sjunkande solens glans. Den djupa skymningen i kyrkan började förefalla oss dyster, och vi stelnade plötsligt till av en isande förnimmelse av livets och lyckans flyktighet. Ingen av oss hade sett den vackra Brit

Lisa annat än som en gammal grå och förvissnad gumma med en slocknad blick och en hård förtegen mun, bitter och besviken på allt, som leker och lyser i ett ungt hjärtas dröm. År ut och år in hade hon suttit där, gömd och glömd i sin vrå, med sin eviga stickstrumpa i handen, och Ol Petter, den raske ståtlige Ol Petter, vad hade det väl blivit av honom? En slagskämpe var han och den främste vid alla dryckeslag. Sjökvisten överdrev visst inte så farligt, när han påstod, att Ol Petter hade supit mera brännvin än som kunde rymmas i prästens lada. Och för övrigt visste vi ju, att han hade haft sin gång till Karin i Hålan liksom Aspen, Korn Pylla och många andra av gubbarna i byn, och kanske till flera än henne. Lundberg tycktes ana våra tankar, ty hans små lysande eldkolsögon fördunklades ett ögonblick, och hans röst hade verkligen en skymt av vemod, när han sade:

— Ja, Brit Lisa, stackare, hon har väl inte haft det så rart, alltid. I går kom jag in där ett vift för att höra efter, om Ol Petter hade någon fisk till övers åt mig. Brit Lisa var ensam hemma, och hon talade om det förskräckliga liv, som Björk Pell-Ant för med sin hushållerska. Kanske tänkte hon på vad hon själv fått vara med om, hon sade, att Ant och hans hushållerska slåss och träter alldeles som om de skulle vara gifta.

— Så fick visst Kajs Lisa det bäst i alla fall,

när allt kommer omkring, sade Eva med sin stilla röst. Och vi andra höllo med.

— Å, det tycker hon nog inte själv, fnös Lundberg. Kvinnfolk ska ju alltid vara gifta, annars är det inte bra, och bli de gifta, så är det också galet. Inte ens Vår Herre själv kan ställa om, så att kvinnfolk bli nöjda med sitt!

Då log Karl Kristian sina sexton års oerfarna löje och såg på oss flickor, triumferande i känslan av sin egen unga manlighet. Men Judit blåste föraktligt på honom och tystade den anmärkning, som redan svävade på hans läppar.

— Nå, sade hon till Lundberg, det var visst inte så mycket med prosten Mekel sen, när han fått ihop Brit Lisa och Ol Petter?

— Nej, det tog snart slut med honom, han var ju också rätt gammal. Brit Lisa och Ol Petter var det sista par, som han jämkade ihop. Han hade ju alltid tyckt särskilt om att styra med giftena i socknen, och folk rättade sig gärna efter honom, åtminstone de gamla, för han hade ett gott förstånd om detta världsliga, och vad som hör till en god gård och dess skötsel. För resten tordes ingen sätta sig upp emot honom, han var karl till att få bukt med den stridigaste. Men mor Hanna kunde han inte rå på i alla fall, så mycket han än gick an och väsnades. När han kallade in henne till sig och sa, att hon skulle gifta sig med Nils Nilsson, så neg hon så fint och tackade vördig prosten för hans omtanke, men något giftermål

med Nils kunde inte bli av, nej, aldrig i tiden. — Nå, varför det då, röt prosten. Men mor Hanna vart inte förskräckt utan svarade, att hon tyckte om en annan, och eftersom han inte brydde sig om henne, så fick det väl anstå med giftermål. Hon kunde nog förtjäna sitt bröd till döddagar själv. Prosten var ursinnig, men mor Hanna har nu alltid haft sitt huvud för sig, och det visste han nog. Men Hanna var nog illmarigare än han tänkte, för hur det nu gick till, så fick hon ju sin Anders till sist, som hon hade gått och tittat efter i så många år. Men nog tror jag, att hon hade haft en liten aning om, var Anders hade sina tankar hela tiden, annars hade hon väl inte väntat så troget på honom. Prosten Mekel hade nu alltid tyckt särdeles om Hanna, och i grund och botten var han nog inte så missnöjd med, att hon svarade nej till giftermålet med Nils Nilsson, för hon tjänade i prästgården, och så blev hon i sin tjänst ända tills prosten dog. Det var för resten inte så länge därefter. Det kom alldeles oväntat. Han fick någonting åt magen den ena dagen, och det stod inte på mer än över natten, så var det slut med honom. Det påstods, att han svällde upp mer och mer, tills han sprack. Men jag vet inte, om det är sant, det var ju bara kvinnfolk i huset, som skötte honom till det sista, och kvinnfolk pratar så mycket och inbillar sig allt möjligt. I varje fall var det då en farlig lukt om kistan, jag har aldrig varit med om värre, och jag har ju

varit med och begravt alla lik här i socknen de sista sextio åren. Men har ni hört, vad som hände på kyrkogården? Just som folket stod kring graven — och det hade kommit mycket folk, både från socknen och utsocknes ifrån — och just som kistan skulle sänkas ner i jorden, så kom där en stor huggorm och slingrade sig emellan människorna och föll ned i graven i samma ögonblick, som de satte ner kistan. Alldeles under huvudet kom han, och där krossades han. Kvinnfolken trodde förstås, att det var den lede själv, och många skreko högt av förskräckelse och somliga svimmade. Och nog var det underligt alltid, för här finns ju inte så värst gott om huggormar. Om kvällen tordes inte pigorna gå och lägga sig i prästgården, och sen fick huset stå tomt hela året, ända tills den nye prästen bosatte sig där. För resten var det inte fritt för, att lite var i socknen trodde, att det spökade där. Prosten Mekel hade nu i all sin tid varit besatt av girighetens ande. Jämt hade han varit på gående fot för att se efter, att han inte fick det sämsta stycket av kalven, som skulle slaktas, eller den minsta kärven av säden, när den bärgades. Man var aldrig trygg för honom. I vilket ögonblick som helst kunde man ha honom över sig. Och lusten efter denna världens skatter sliter man inte ur sig lika lätt, som man tar ut steget in i evigheten. Rätt som det var, började det talas om, att prosten Mekel visade sig än här och än där, alldeles så som han

gick och stod i levande livet. Än syntes han stå och rätta på en stenmur, som han så ofta hade gjort, än var han på åker och äng, och än bland kreaturen i betesmarken.

En kväll, det var inte långt efter begravningen, så stod jag och pratade med Jonas Nils på hans vedbacke. Solen hade gått ner, och det var lite halvmörkt. Då kom där en vagn farande, förspänd med fyra svarta hästar. Den kom söder ifrån med dånande fart. När den kom utanför prästgården, slogos båda luckorna upp av sig själva, och vagnen for upp på gården och höll stilla utanför trappan. Sen såg vi två svartklädda herrar stiga ur, och den ene av dem var prosten Mekel, det såg vi då alldeles tydligt. De gingo in genom farstugudörren, och i samma ögonblick upplystes hela huset som till fest. Men vagnen vände och for ned på vägen igen, och så rullade den norr ut i en fart, så att det gnistrade om hjulen och hästhovarna. Ja, vi såg det ju med våra egna ögon, både Jonas och jag.

Vera hade gömt sitt huvud vid Halvdans bröst, och han höll sin ena arm om systerns liv, hon tordes varken se upp eller röra sig vidare. Lundberg tog sig en sista nypa snus ur dosan. Solen var redan nere. Det började bli sent, och Karin väntade honom redan därhemma.

— Ja, ni kommer väl igen, sade han. En har sett mycket under sitt långa liv här i socknen, en

är ju gammal, och därför kan en tala om många märkliga ting. Men ni kommer väl igen snart!

— Ja visst kommer vi igen, ropade Karl Kristian. Vera och Halvdan voro redan ute, och vi andra följde långsamt efter. Tysta gingo vi hemåt, var och en i sina egna tankar. Kyrkspirans kors stod svart mot den gyllene aftonhimlen, och från havet kom en lekande vindil då och då, som fick lindarnas blad att susa och viska med varandra. Långt borta i hagtornssnåren sjöng en näktergal sin sista sommarsång, och över daggiga ängar, där brudsporre och blekviolett Johannisnyckel blommade, låg midsommarskymningen, doftfylld, drömmande och blå.

Sent om kvällen, när alla i huset hade gått till ro, samlades vi i den mörkaste vrån av salongen. Det var Halvdan, målaren, Vera och Karl Kristian, Diana och jag. Nu skulle vi gå till vårt gamla beprövade orakel, moster Tines trebenta lilla blomsterbord, och höra oss för angående prosten Mekel och hans framfart i socknen. Det var Halvdan, som anförde.

— Är du här, du, som kallar dig eldsande, och som så ofta har talat med oss, och vill du svara på våra frågor, frågade han med högtidlig röst.

— Ja. kom det från bordet.

— Säg oss då, vad du vet om Israel Mekel, han, som levde här i prästgården så många år, fortsatte Halvdan.

Det kom intet svar, men från vinden hördes ett besynnerligt dovt buller. Karl Kristian påstod, att det var ett fönster, som slog igen, men vi andra hörde tydligt, att det var ett klot, som rullade däruppe, alldeles som Kajs Lisa hade berättat, att många hade hört förr.

— Svara, upprepade Halvdan. Vet du något om Mekel?

Bordet dunkade häftigt i golvet med två fötter på en gång. Uppe på vinden blev bullret starkare än förut, och nu hördes tydligt tunga steg i trappan, två, tre, fyra, fem, och så blev det plötsligt alldeles tyst. Då begynte bordet röra på sig, men alla meddelanden det gav ifrån sig, voro svordomar, den ena värre än den andra. De liknade inga andebudskap. Vera var halvdöd av förskräckelse och önskade, att hon aldrig givit sig av med oss den kvällen.

— Tänk, sade Diana, det är precis likadant, som mor och moster Tine ha talat om för oss, hur de hade borddans engång i sin ungdom i kapten Falks rum, sen han var död. Då började bordet också att svära alldeles förskräckligt, och det var precis samma svordomar, som kapten Falk brukade använda, när han levde. Prosten Mekel svor ju också, säger folk.

— Säg oss, sade Halvdan till bordet, är det Israel Mekels ande, som talar till oss?

Då lyfte sig bordet rätt upp i luften flera tum. I detsamma hördes ett förfärligt brakande och

dån utanför, och dörren till farstugan flög upp med en skräll. Vera skrek högt och sprang, och vi andra följde efter så fort vi kunde. Det föreföll oss, som om någon hade kommit in i salongen och stod vid tröskeln. Vera hade sett ett eldsken i farstugan, just som dörren flög upp, och så vände hon sig och for huvudstupa in i gröna rummet, där Eva och Judit lågo. Halvdan och Diana försäkrade, att de hade sett några oformliga konturer av en jättelik mörk gestalt, men Karl Kristian, som snavade på orakelbordet och kom sist av oss allihop, var helt snopen. Han hade inte sett något annat än månstrimman, som föll in över tröskeln, och de mörka draperierna, som sakta rörde sig för luftdraget från det öppna fönstret därute i farstugan. Jag för min del såg ingenting alls, jag bara sprang. Ty när det är mittpå dagen, så gycklar jag med Kajs Lisa om hennes spöken och gastar, men så fort solen gått ner, och det är mörkt, är jag mycket räddare än någon av de andra. Hals överhuvud störtade vi in till Judit och Eva och moster Tine och kastade oss över dem i deras sängar för att få vara så nära andra människor som möjligt.

— Ja, där har ni nu, för att ni alltid ska spöka om nätterna, när annat folk har gått och lagt sig! Har ni nu äntligen fått nog av de där dumheterna, sade Eva. Hon hade just förlovat sig på sin tjuguettårsdag, och därför hade hon blivit lite viktig mot oss andra och betraktade sig som något

äldre och förnämligare, fastän hon var yngre än både Judit och Halvdan.

— Barn, barn, sade moster Tine bekymrad, att ni befattar er med sådant! Det kan aldrig vara Guds vilja, att man ska syssla med sådana ting, och far tycker ju inte heller om det, vet ni ju.

Kajs Lisa hade hört alltsammans inne i sitt rum.

— Ja, trodde jag inte det, att det skulle hända er något innan kvällen, sade hon och stack in sitt vita huvud genom dörren. Och inte ett Guds ord på hela midsommardagen — bara fjams och trams! Jo, det är just ett snyggt liv i ett prästhus!

Och Kajs Lisa drog sig tillbaka igen in i sitt eget rum.

GUBB-KITT-FÄNTAN

Den, som har drivit omkring på Alvaren en senhöstkväll i storm och mörker, den måste ha känt all nattens och ensamhetens ångest och förtvivlan. Ingen stjärna lyser, ej en levande varelse låter förnimma sig. Man minns människorna, men de vandra i ett fjärran ljus, dit man aldrig kan nå. De skämta och le, och alla ha förgätit den, som är ensam i mörkret och natten. Som en ond ande tjuter stormen över slätten, och från stranden hörs bränningens dån, oavbrutet och dovt.

Långt borta glimmar ljusskenet från byarna. Där bo människor, som livet har drivit tillsammans; de höra ihop, och många äro kanske lyckliga!

Jag har gått därute på slätten ensam, och jag har känt mig lik ett höstlöv, som virvlar bort i stormen, och som ingen kommer ihåg. Aldrig ha ljusen från fars och mors stuga lyst för mig — jag har alltid varit bland främlingar. Och när jag går för mig själv, blir jag stundom bitter och hatfull, därför att livet syns mig solfattigt och värdelöst. Tusen människor äro som jag — men var finnas de? Jag ville ropa till dem, men de skulle aldrig höra min röst. De längta som jag — — — o, varför höra de mig ej!

Den, som en gång känt en sådan oro i sin själ, den människan måste förstå, varför jag beständigt drages till de olyckliga och föraktade, dem, som icke med visshet kunna säga sig äga något annat här i världen än sitt eget liv. All deras sorg och nöd har jag känt, och jag har följt deras fåfänga strid. Mest deltog jag med dem, som gåvo upp och gingo förlorade och drevo bort i tidens hav som tanklösa böljor. — Djupast rörde mig en, Gubb-Kitt-fäntan, hon, som var den mest föraktade av alla. Sämre än ett djur hölls hon, ty till och med över en skabbig hund ömkar man sig, men för henne fanns intet förbarmande, inte ens vid graven! Gud förbarme sig över oss människor, ty våra hjärtan äro som stenar! Vår fattiga kärlek faller på dem, som redan hava mycket, men för de ensamma och de gamla, för dem hava vi intet annat än ömkliga allmosor att giva!

En höstkväll, när jag drev omkring på slätten, såg jag på avstånd ljusskenet från en stuga. Genast tänkte jag på dem, som bodde där.

— De äro kanske lyckliga, sade jag mig. Kanhända kommer just nu en ung kvinna ut i farstugan. Hon står en stund stilla och lyssnar ut i mörkret till havets och stormens dån. Sedan stänger hon dörren och skjuter träreglarna för. Därinne sitter mannen och lagar en glip, katten ligger vid elden, och borta i vrån sover ett litet barn. — — —

Men när jag kom närmare, såg jag, att det var Gubb-Kitt-fäntans stuga. En liten usel lampa brann på bordet och lyste över de nötta bladen i en uppslagen bibel. Gubb-Kitt-fäntan satt och läste med händerna sammanknäppta under hakan, och över hennes härjade drag låg högtidlig andakt. På golvet kröp en ynklig svart och mager katt omkring, och en sotig gryta hängde på järnkråkan i spiseln. Men elden var svag och kastade blott ett osäkert, skuggdränkt sken över allt skräp, som under årens lopp samlats på krokar och spikar i väggarna och i det sluttande taket. Ingen kunde bo uslare än Gubb-Kitt-fäntan, och jag visste, att det stank därinne.

Tyst smög jag mig bort igen, men vid knuten snavade jag över en vissen gren, som låg på marken. Genast hörde jag Gubb-Kitt-fäntans röst därinifrån, hård och sträv som en sjöfågels skrik.

— Vem är där? Gå dän, hör ni! Vad har ni här om?

Vindspjället smällde mot taket, stormen tog till, och hela slätten var som försvunnen i ett förfärligt mörker. Det var långt till byn — men vem tänkte för resten där på Gubb-Kitt-fäntan eller brydde sig om, ifall hon frös och svalt i sin ensamma stuga ute på Alvaren. — — —

När jag kom tillbaka till prästgården, som jag för en tid kallade mitt hem, sen min fostermor dött, var allt, som det brukade vara om höstkvällarna. Kajs Lisa hölls med sin kardning, och

de andra sysslade med sitt, och i den öppna spiseln flammade en väldig brasa. Eva satt och sydde på sin utstyrsel och log åt sina egna tankar, drömmande och lycklig, Diana stekte äpplen, som hon snurrade runt på trådar framför elden, och i en vrå satt Vera för sig själv och sjöng långa sorgmodiga kärleksvisor om ynglingar och sköna jungfrur. Tätt intill spiseln satt Halvdan och tecknade dem, såsom de skymtade bland skuggor och spelande eldstrimmor. Men bakom Kajs Lisas stol hade han ritat en underlig skepnad, jättelik och oformlig, lik de spöken, som stiga upp ur havet i bleka sommarnätter.

— Jag har varit vid Gubb-Kitt-fäntans stuga i kväll, sade jag.

Kajs Lisa vände sig tvärt och spottade i elden.

— Nej, men varför spottar Kajs Lisa?

— En ska akta sig för att tala om troll efter solbärgningen, fräste hon.

— Troll — — nej, men en häxa liknar hon, menade Halvdan och tog sig ett nytt ritpapper. Sedan började han teckna Gubb-Kitt-fäntan, sådan hon kom på vägen, stödd på sin käpp med kryckan framåt. Schaletten var virad kring huvudet i dubbla slag och knuten ovanpå, så att snibbarna stodo ut åt sidorna som två bockhorn, och fransarna hängde och slängde kring ansiktet. Allting hos henne gick i brunt, inte bara kläderna utan ansiktet också, och de små runda pepparkornsögonen sutto och lyste som två bruna gnis-

tor. Hon såg ut, som om hon växt upp ur en sten i Himmelsberga diken om våren innan gräset kommer upp, och allt går i bruna skiftningar.

— Tvi, sade Kajs Lisa, vad har han för sig! Och sedan gav hon inte ett ord ifrån sig mera den kvällen.

Det var en dag för nära hundra år sen. Sommarens våldsamma solsken flöt över Alvaren, och den heta luften dallrade liksom rörd av omärkliga vindar. I den stora ensamheten ljöd tofsvipornas skri ängsligt, och det svarades av hästarnas virjande nere i sjömarkerna, fårens bräkande och skällklockornas skära klang. Tusende getväpplingar strödde sina färger över Alvaren, än rödare, än blekare, och i öster strålade och skimrade havet, underligt, lysande och blått.

Mitt ute på slätten låg en liten kroppåsstuga. Den var oansenlig och grå, men taket var som ett enda knippe av lysande gula blommor. Utanför stugan stodo två unga människor och betraktade ett litet nysatt äppleträd. De voro man och hustru, och kvinnan bar ett barn i sin famn. Båda tänkte på den tid, då det lilla trädet skulle vara stort och hänga fullt av röda sötäpplen.

— Det är långt dit, menade mannen, och till dess har jag allt dragit upp bra många ålar ur sjön.

Men hustrun log, ty i sina tankar såg hon lillfäntan springa omkring och plocka upp de ner-

fallna äpplena i sitt förkläde, men ingen av dem sade något. Mannen lade blott tyst sin arm om hustruns liv.

Då var det plötsligt, som om en kall vind andades omkring dem. Intet moln syntes, men ute på den soliga slätten visade sig en mörk skugga likt ett förebud om sorg. Hustrun vände sig för att gå in med lillfäntan. Då fick hon se, att prästen kom och gick på gångstigen upp till stugan. Dyster skred han fram, och i det smala bleka ansiktet flammade ett par ögon, skarpa som knivspetsar. Han hade knappast varit i socknen mer än ett år, men han hade arbetat mycket, och det fanns väl inte ett hus, i vilket han ej gått in, straffande och förskräcklig som Herrens ängel i Egypten. Nu kom han till stugan ute på Alvaren.

Hustrun gick emot honom och lyfte upp lillfäntan för att visa, hur stor hon hade blivit, sedan han döpte henne. Men prästen vände sig bort med en rysning och gick tvärt in i stugan. Mannen följde efter, tyst och undrande. Sist kom hustrun och satte sig försagd på tröskeln. Men prästen gick fram till fönstret och tog bibeln, som låg på bordet och begynte läsa. Det var profeten Hezekiels strafftal över Israels synder och löftet om Guds straff. Därefter vände han sig till de båda andra, som tysta och förstämda lyssnade till honom.

— Ja, det är sant, började han långsamt, det är vårt lättsinne och vår tanklöshet, som kommer

Guds vrede åstad. Därför falla också mångahanda sorger och olyckor över oss, men om vi rätt ödmjuka oss och lägga av våra synder, låter Han dock blidka sig och vänder äntligen det onda i välsignelse, ty Han är nådens och barmhärtighetens Gud tillika.

Oroliga och undrande sågo mannen och hustrun på varandra utan att förstå. Prästen märkte deras förundran. Han mörknade och teg. Men efter en stund började han omigen, helt tvärt och utan alla omsvep.

— Du, Isidor, han vände sig till mannen, du vet, att det har gått ett ryckte om, att du och din hustru skulle vara syskon. Man har ju ingenting vetat, och här i socknen är det väl ingen, som har trott det. Nu har jag emellertid hört mig för borta i Spjuterum, där Kitta har växt upp. Många av de gamla där säga sig ha sett din mor, Isidor, stryka omkring i byn med ett knappt månadsgammalt barn, men hon försvann just vid den tiden, då mor Tea hittade Kitta utanför sin stuga. Ingen har sedan dess någonsin sett till henne eller hört talas om henne ens. Det kan således inte vara något tvivel om, syns det mig, att det är hon, som lagt dit barnet och sedan begivit sig av, kanske till Småland eller ändå längre bort.

Mannen och hustrun sågo på varandra. Ingen sade ett ord, och det blev länge tyst. Prästen såg från den ene till den andre.

— Ja, fortsatte han slutligen, så här kan det

ju inte få fortgå. Kitta får väl ta tjänst hos bönderna, och du, Isidor, kan få komma till mig. Jag behöver just en dräng.

Men hustrun såg på lillfäntan, som ännu sov i hennes famn, och hon sprang plötsligt upp och ställde sig framför prästen.

— Och lillfäntan, vad skulle det bli av henne, ropade hon, och de svarta ögonen gnistrade som eldkol.

Han såg nästan med avsky på barnet.

— Henne får väl kommunen ta hand om, sade han strävt.

— Aldrig släpper jag lillfäntan ifrån mig, utbrast hustrun, aldrig så länge jag lever!

— Guds vilja måste ha sin gång i himlen så ock på jorden, sade prästen strängt. Och sjufalt straffad blir den, som vet Hans vilja, men ändock sätter sig däremot!

Han steg upp.

— Ja, det är en stor olycka, som har fallit över er, sade han mildare, men den kom ju inte alldeles oväntat.

Hustrun såg på honom med sina stora ångestfulla ögon. Prästen förstod, att det skulle vara lönlöst att tala med henne, därför gick han, och mannen följde honom ett stycke.

Hustrun var ensam. Surret från insekterna, som dansade därute i solskenet, trängde in och fyllde den dödslika tystnaden i stugan. Då satte hon sig

vid fönstret och tog bibeln, som prästen nyss hade läst i. Den föll upp, och hon läste profeten Hosea: ”Och med hennes barn skall jag icke hava något förbarmande, eftersom de äro av horisk börd, hon, som fött dem, var en horisk kvinna och bedrev skamliga ting — — —”

Då kastade hustrun bibeln ifrån sig med fasa, och hon föll på knä vid sängen, där barnet sov och ropade i sin ångest:

— Gud, o Gud, inte kan du sända något ont över en sådan liten stackare, bara därför att det är mitt barn — mitt och hans. — — —

Och hon var utom sig av förtvivlan, och hon visste inte, att hon ropade allt högre och högre, förrän barnet vaknade och begynte gråta. Då tog hon det i sina armar och tröstade det med smekningar och ord.

— Gråt inte, gråt inte, du — — — Ser du inte solskenet, ser du inte, hur det lyser därute — gråt inte! Ingen kan ta dig ifrån mig — ingen — ingen — — — Lammet är hos tackan — ingen tar vipungen från hans mor! Vem skulle mata och värma honom såsom hon? Gråt inte du!

När lillfäntan sov igen, var hustrun lugnare. Hon satte sig vid fönstret och såg sig omkring i stugan. Allt, som hon såg, hade mannen och hon skaffat dit med sitt arbete. De hade trälat och slitit år efter år, tills de hade fått allting. Men det som man längtat och arbetat sig till, det har liksom blivit en del av en själv till sist — det vill,

det kan man inte slita sig ifrån! Hustrun började känna sig trotsig och upprorisk.

Ingen kan veta, om jag är Isidors syster, tänkte hon. Ingen kan veta det bestämt — — — och jag vill inte släppa lillfäntan ifrån mig — — — jag vill inte — jag vill inte — — — Hon är ju min!

— Sjufalt straffad den, som vet Guds vilja —

Hustrun ryckte till. Det var prästens ord nyss. Om och om igen ljödo de för hennes öron, dova och hotfulla som åskknallar långt borta.

— Guds vilja, upprepade hon sakta för sig själv, är det Guds vilja, att en människa skall överge sitt barn?

Över hennes själ lade sig en förstelnande ångest och fruktan för framtiden, fruktan att mista det käraste i världen, barnet. Vad är all världens sorg mot en sådan ångest! Den gnager och fräter, och den förtar allt mod, all lust och förmåga till arbete. Den jagar tankarna som stormdrivna fåglar, och den förlamade viljan har ingen kraft att åter kalla dem till lugn och reda.

Timmar gingo, men hustrun satt alltjämt orörlig, och liksom i avskedets ögonblick det förgångnas glädje kan giva ett nästan försonande skimmer åt det närvarandes bitterhet, så började småningom hennes smärta mildras av förvirrade bilder och hågkomster från hennes och mannens liv tillsammans i deras fattiga lilla hem.

Solen gick ner, och i färgrik prakt flöt västerns

ljusflod genom rymden. Men i öster var himlen mörk. Tunga moln stego upp över havet, och åskan hördes.

Mannen kom hem. Tyst gick han till sängs utan ett enda ord till hustrun. Hon satt som förut och syntes knappt giva akt på honom. En lång stund låg mannen tyst och stirrade upp mot de tätnande molnen.

— Kitta, sade han slutligen sakta.

Hon kom bort till honom.

— Tror du inte, att det finns många gifta, som äro lika mycket släkt till varandra som vi, frågade han.

— Det kan väl hända, men vad hjälper det oss?

Det blev tyst. Slutligen började mannen, tankfullt och liksom för sig själv:

— Vi ha inte sett våra föräldrar, och vi ha inte växt upp tillsammans. Jag vet inte, vem min far var — andra människor ha sagt, att min mor var Brita från Jynge, men jag kommer inte ihåg, att jag någonsin sett henne. Och vem din far var, det vet heller ingen! — — —

Han teg. Det blev hastigt mörkare i stugan, åskan kom allt närmare, och blixtarna blevo tätare och skarpare, men de båda märkte det ej. De tego, men i tystnaden korsades deras tankar, våldsamma och upprörda.

— Vi ha varit tillsammans ett år nu, sade mannen slutligen. Och så ha vi lillfäntan.

Hustrun andades häftigare, när han talade om barnet, och plötsligt lutade hon sig ned emot honom och brast i gråt. Han drog henne närmare intill sig.

— Kitta, du går väl inte i kväll, viskade han.

— Nej, svarade hon. Vart skulle jag gå?

En susande stormil skakade stugan. Tunga hagel dånade mot fönsterrutorna, och den kolsvarta rymden förvandlade sig plötsligt till ett flammande och lågande eldhav. Men emellan åskknallarna hördes hästarnas virjande och kornas ångestfulla råmande nere i sjömarkerna. De båda tryckte sig tätare intill varandra. De voro ensamma i sin stuga långt bort från by och människor, alla nattens fasor omgåvo dem, och de voro man och hustru.

Det är inte genom sitt hat, som människorna fördärva varandra; det är genom sitt förakt. Hatet eggar ens självkänsla och manar till strid; men föraktet smyger sig omärkligt över en, smyger sig in i ens själ, fräter och fräter som ett långsamt stegrat gift. En dag kommer förr eller senare, då man står inför sig själv och säger:

— Kanske ha de rätt — — — kanske är jag sådan, som de mena, ett uselt föraktligt stinkande kryp! Vad tjänar det till att spjärna emot, jag kan ändå aldrig bli något annat! Därför, låt det gå, hur som helst — vart som helst — det gör alldeles detsamma! Livet har ju i alla fall engång ett slut! — — —

Den, som känner sig så sjunken inför människor, har inte längre någon framtid att blicka hän mot. Han lever i det dagliga, men livet är ingenting annat än tillfredsställandet av ögonblickets behov, viljan förslöas, kroppen förfaller, och han vårdslösar allt det, som omger honom.

Dag kom och dag gick. och för varje kväll tänkte hustrun: I morgon blir det, ja, i morgon måste jag gå med lillfäntan till fattiggården. Men det blev inte, och redan många gånger hade hon gjort allt i ordning, och hon gick i det dagliga med en svidande ångest för det, som hon ville skjuta ifrån sig, men som i alla fall måste bli en gång. Ingenting kunde hon säga åt mannen om vad hon tänkte, men hon såg på honom och lyssnade till hans röst så, som om hon i varje ögonblick väntade, att han skulle ryckas ifrån henne. Men till slut kunde hon inte stå ut längre, och en dag tog hon lillfäntan på armen och gick till byn.

Det var en sensommardag, vindstilla och varm. Hustrun gick fort, och hon tänkte inte på något annat än att hon hade lillfäntan i sin famn. Hon gick över Alvaren, där fanns inga blommor mer, bara gulstarr i vissna gulbruna tuvor. Men i skuggan av en mur stod krusmynta, halvdöd av torka, och gav ännu ifrån sig sin fina, knappt förnimbara doft. Augustihimlen var djupare blå än högsommarens och solskenet mildare. Tofsviporna flögo förbi med halsarna stelt sträckta,

och deras gälla skrik överröstade ärlornas kvitter. En häger kom susande på starka vingar, och borta i mossen ropade en tolk entonigt och dystert.

Hustrun hade inte träffat byfolket på länge, men när hon nu kom in på bygatan, var det ingen, som hälsade på henne som vanligt. Människorna vände sig bort, då de sågo henne, och i dörren till sin stuga stod Danjel Mia och spottade, när hon gick förbi. Då förstod hustrun, att de allesammans hade hört om hennes olycka, och hon visste, att de alltid skulle betrakta henne med fasa och avsky såsom en av Gud förkastad. Ingen tid, ingen sorg kan mildra sådana människors dom. Deras liv är helgat och hägnat av kyrka och lag, och för den, som brutit mot vad de kalla heligt, finns intet förbarmande. Hustrun såg på lillfäntan.

De skulle aldrig bli barmhärtigare mot dig, tänkte hon, och tryckte barnet intill sig. O Gud, förlåt mig, men jag kan inte släppa henne till dem! De skulle bara bli hårda mot henne.

Och hon vände om till stugan därute på Alvaren igen. Vad det skulle bli sen, det visste hon inte. Men från den dagen var det som om hustrun inte hade makt med någonting längre. I timmar kunde hon sitta orörlig och bara stirra ut, och hon tänkte inte på något annat än det, som för ögonblicket förströdde hennes blick, en vipa, som flög förbi, ett skepp, som hägrade, eller på lill-

fäntan. Ibland vaknade hon till och såg sig omkring i stugan. Då märkte hon, att det var mycket, som borde göras, men hon orkade inte — eller ville inte — och deras elände blev allt större.

Dagarna blevo mörkare. Alvarens fåglar flögo, och det blev tyst omkring stugan. Dimmorna sänkte sig, täta och tunga, och himmel och hav och slätt syntes som i ett enda grått töcken. Så kom vintern. Men fram emot jultiden blev hustrun mycket sjuk. Det var sent en kväll, och det fökte, så att mannen aldrig skulle ha kunnat taga sig fram till byn. Till vem skulle man för resten ha gått? Vem hade velat följa honom ut i mörkret över slätten, där man i varje ögonblick kunde frukta att komma vilse eller fastna i snödrivorna? Därför måste han vaka ensam hos hustrun hela natten; när gryningen kom, var hon död.

Mannen var ensam med barnet. Han var inte densamme som förr, han hade blivit som en gubbe, hopsjunken och gammal, och hans ögon voro lurande och skygga.

Det är, som om ingenting kunde fördärva somliga barn, de tåla både köld och svält, medan andra äro som ömtåliga blommor och knäckas av det minsta. Kittas barn växte upp, och det fick inte mera vård än det lilla sötäppleträdet utanför stugan, de voro som två vildplantor, människobarnet och det lilla trädet. Knotigt och kalt var trädet, och stormen tvingade det att luta sig tätt

intill stugan, och det bar blott förkrympta äpplen, som ingen kunde äta.

Kittas fänta var tjugu eller tjugufem år gammal. Det var en vinterkväll, och det var svart som kol ute på Alvaren och storm. Isidor kom ut ur stugan, och han sprang som för livet. Blåsten rev och slet i honom, och han virvlade framåt som ett löv utefter marken. Byn låg sovande och mörk, men han lyckades ta sig fram till ett litet hus i utkanten. Det var Hell Petter Stinas, barnmorskans, stuga.

— Kom ut, Stina, det är jag, det är Isidor, ropade han.

Om en stund öppnades en dörr, och en flämtande ljuslåga syntes i öppningen.

— Du får lov att komma med, Stina! Fäntan ska få i natt, kom och hjälp henne!

— Hjälp henne själv, du Gubb-Kitt, svarade Stina kärvt. Jag vill inte ha med sånt att göra! Nu vet du det.

— Men om fäntan dör, jämrade han sig.

— Det kunde du ha tänkt på, när du ställde till det, och Stina gick in igen med sitt slocknade ljus.

Isidor var som träffad av blixten. Han tycktes inte förstå meningen av Stinas ord, och han stod en lång stund och bara stirrade mållös och bestört på det svarta huset. Vad hade hon sagt om honom? Därpå vände han sig om och såg bort

mot byn. Skulle han gå till någon där? Fanns det någon, som ville hjälpa fäntan? Men han kände inom sig, att det inte fanns någon. Det skulle inte löna att bulta på någon av alla de stängda dörrarna. Ingen skulle öppna för honom. Men, tänk om fäntan dör — — — och hon var alldeles ensam nu. Han började springa igen. Blåsten låg rakt emot, och han kunde knappast ta ett andetag, men han bara sprang och sprang.

När Isidor kom hem, satt fäntan upprätt i sängen.

— Du kommer för sent. Det är gjort nu, sade hon lugnt.

Gubben gick fram till henne. Ovanpå täcket låg en liten varelse, alldeles svartblå och stel.

— Är han död, frågade han andlöst.

— Ja, kan du inte se det?

— Vad ska vi nu ta oss till?

Hon såg på honom.

— Det får bli sen det, sade hon lugnt. Du kan ge mig lite vatten.

Han gav henne, och hon drack.

— Där, och hon räckte honom det tomma stopet. Därefter lade hon sig ner.

— Jag vill sova, sade hon. Jag är trött.

Men Isidor satt och stirrade på den lilla varelsen, som låg vid fäntans fötter, och han tänkte på Hell Petter Stinas ord. Jaså, hon visste ingenting om Ebbe, den unge jägaren, som fäntan hade pratat med det sista året. Och det var ändå mer

än en av byfolket, som hade sett honom stryka omkring deras stuga, det var han säker på. Ja, det blir väl slut med de där vandringarna nu, suckade han för sig själv. Kunde fäntan verkligen ha inbillat sig, att det skulle bli något till med det där fjäsket? Han såg bort till henne, men hon sov redan.

Isidor stod och grävde en grav. Det var i marken utanför kyrkogården alldeles tätt intill norra muren, fäntan ville ha det så. Hon kunde inte få den lilla dödfödda varelsen begravd i kyrkogårdens vigda jord, och då skulle det bli så nära som möjligt i alla fall. Det var en stund efter solbärgningen. Dimman steg sakta allt högre och allt högre, och havet var som bortskymt. Isidor grävde och grävde, hela hans magra förvridna kropp skälvde av ansträngning.

Då kom Lam-Ant-Ol Petter på vägen, och med honom Stin Anten och Sjökvisten. De stannade.

— Ih, fnittrade Stin Anten, du gräver, du, Gubb-Kitt!

— Ja, och det går djädeningen som Skam på en tjärad näver, menade Sjökvisten och spottade på stenmuren.

Men Isidor teg. Då kom Saktmodig Nissen vägen fram. Långsamt och lutande gick han och släpade som alltid på sin stora säck. Ingen visste, vad han hade i den, men han släpade den med sig överallt, och den var mycket tung.

— Guds fred, hälsade han och ställde ifrån sig

säcken. Sedan satte han sig på stenmuren och väntade tåligt tills graven var färdig. Tyst och nedböjd satt han med händerna sammanknäppta, och över hans smala läppar svävade ett andaktsfullt leende. Saktmodig Nissen lyssnade till andra röster än de hårda och hånfulla, som ljödo omkring honom. När allt var färdigt, såg han sig omkring och sade:

— Nu ska vi sjunga en psalm.

Sjökvisten gav till en svordom och gick sin väg; de andra stodo tveksamma kvar och sågo på varandra, men Saktmodig Nissen sjöng: ”Jag går mot döden, var jag går.” Sedan steg han ner från stenmuren, löste omsorgsfullt och långsamt upp de oräkneliga knutarna, som höllo ihop hans hemlighetsfulla säck, vars innehåll ingen hade sett. Allra överst låg en stor begravningskaramell med långa fransar. Den tog han upp.

— Du, Isidor, du har ju ingenting på kistan. Vi måste lägga dit någonting; det ser så tomt ut annars. Och han lade den stora begravningskaramellen på den lilla trälådan, som inneslöt fäntans barn.

— Nu ska kistan sänkas i jorden. Lyft den, Isidor, jag vill också hålla i.

Isidor lydde viljelöst. De andra rörde sig ej, de voro gripna av en underlig beklämning, och det föreföll dem, som om hemlighetsfulla och okända makter drevo sitt spel omkring dem. Men

Saktmodig Nissen tog spaden och kastade jord tre gånger i graven. Därpå lyfte han sitt bleka ansikte, strålande som om all himlens härlighet log mot honom genom dimman och bad:

— O Herre, allting ropar till dig, alla stora vatten, alla land och folk! Se aftonstjärnan stiger ur havet, hon går framför jordens ansikte och lyser för dem, som vandra sin väg i mörkret. Aftonstjärnan ropar i rymden, hon ropar och sjunger, där hon går fram. Hennes sång når till de döende, och den lyfter dem ur mörker till ljus, den bär dem fram till Guds tron. Herre, låt oss höra aftonstjärnans sång, när våra fötter tröttnat att vandra de långa vägarna i mörkret! Herre, hör vi ropa — allting ropar till dig!

De andra knäppte ofrivilligt sina händer; oemotståndligt smög sig en känsla av högtidlig andakt över dem, och de böjde huvudet, när Saktmodig Nissen bad Fadervår med en röst, som blev allt svagare och slutligen liksom slocknade i dimman. Isidor låg på marken och snyftade högt. De andra stodo tysta en stund, sedan gingo de sin väg, en efter en, Isidor följde dem sakta. Men Saktmodig Nissen dröjde ensam med sänkt huvud liksom i tankfull begrundan. Sedan tog han sin säck och gick, långsamt och lutande som han kommit.

Underliga rykten gingo i socknen. Först viskades det tyst från man till man, sen talades allt högre och högre, talades och pekades finger. Var

det möjligt? Ebbe, den vackraste och muntraste av alla, den, som alla flickor tittade sig om efter, när de mötte honom — var det verkligen sant, kunde det vara han? Och när ryktet väl hade kommit i gång och riktigt fått fart, blev det allt flera och flera, som stämde i. De hade ju själva sett honom i skymningen gå över Alvaren med bössan över axeln bortåt Isidors stuga. Somliga hade sett honom stå och prata med Gubb-Kitt-fäntan, och Aspen hade till och med sett honom gå in i stugan. Snart var det ingen i hela socknen, som inte var säker på, att Ebbe var far till fäntans barn, ingen utom Kajs Lisa, hans syster, som tjänade hos prosten Mekel i prästgården. Kajs Lisa ville inte tro det, antingen det nu var sant eller inte. Men vad Ebbe tänkte själv, var det ingen, som visste. Han teg eller gick sin väg, så fort någon gjorde den allra minsta antydning om saken, och han blev dyster och tungsint och begynte gå för sig själv, och när ungdomen var till dans, blev han borta. Snart kunde det talträngda ryktet förmäla, att den unge jägaren tvinade bort. Kajs Lisa sade, att han hade sörjt sig till lungsot, han kunde inte bära skammen att misstänkas för att ha beblandat sig med en sådan som Gubb-Kitt-fäntan. Och Kajs Lisa grät över världens ondska, som dödade hennes bror, den ende anhörige hon ägde i livet. I ett halvt år låg Ebbe i sin unkna skrubb på fattiggården, han förtrodde sig inte åt någon, inte ens åt Kajs Lisa,

som kom till honom så ofta hon kunde, och så dog han.

Mittpå sommaren, en kvävande och het dag, begravdes Ebbe. Alvaren låg brunbränd, inte en regndroppe hade fallit på länge. Väderkvarnsvingarna hängde orörliga, i tre veckor hade det varit vindstilla. Gubb-Kitt-fäntan satt i skuggan vid Johan Jons kvarn och väntade på begravningståget. Hon såg ut alldeles som vanligt, ingen begravningsstass på, inte ens en söndagsklänning — kanske hade hon ingen. Redan på långt håll kunde hon se tåget, tre, fyra vagnar, bara Kajs Lisa och några vänner, som varit trogna in i olyckans dagar, följde Ebbe på hans sista färd. Långsamt kom det närmare, och det fina kalkdammet på vägen rördes upp och svävade omkring det i en vit sky. De svarta hästarna hängde med huvudet i värmen, seltyget var vitt av damm, och blommorna på kistan voro redan vissna. Gubb-Kitt-fäntan satt stilla och väntade. Just när likvagnen drog förbi, reste hon sig, tog ett språng, och i ett nu satt hon på vagnen bredvid kistan. Den, som körde, märkte ingenting, men Kajs Lisa och alla de andra sågo det, fastän ingen sade något. Ingen, inte ens Kajs Lisa, hade mod att bryta liktågets frid och köra bort Gubb-Kitt-fäntan, men alla kände, att den dödes själ hade kränkts.

Gubb-Kitt-fäntan tycktes inte giva akt på någon eller något, hon bara satt och stirrade ut mot

det blå havet, som log därborta bakom de brunbrända markerna. Under sitt förkläde hade hon gömt en liten krans av isblommor och små röda nejlikor, som hon hade plockat nere i sjömarken. Den tog hon fram och smög försiktigt in den bland blommorna på Ebbes kista. Sedan satt hon orörlig. Men när tåget kom utanför kyrkogårdsporten, såg hon sig plötsligt om, gav till ett gällt skratt och hoppade ner på vägen. Innan någon visste ordet av, var hon borta. Kajs Lisa kunde aldrig glömma vad Gubb-Kitt-fäntan hade gjort, och från den dagen kunde hon inte tåla att se eller höra talas om henne.

Inte långt därefter dog Isidor, och så började hans och Kittas dotter sin långa ensamhet i stugan därute på Alvaren.

Som tankar och drömmar, så växla vindar och sol över jorden.

Yrsnö och stormar drogo fram över slätten, sommarens fåglar flögo, och i kalla klara vintermorgnar ljöd över gnistrande drivor vildsvanarnas sång. Åter flögo svanarna bort, i vikarna blev gny av jusor och tärnor, och som en lockande hägring lyste vårblomstrens korta prakt över Alvaren. Sommardagar glödde och svalkades åter, fågelsvärmen drog bort, och i den stora ödsligheten härskade hösten ånyo med sina obarmhärtiga gissel, mörkret och sydväststormen. — Men i sin stuga satt Gubb-Kitt-fäntan lika obekymrad om allt, som rördes och växlade omkring henne,

och hennes dörr var lika stängd för sommarvinden som för vinterstormen. Sällan syntes en människa på stigen, som ledde upp till stugan från landsvägen. Någon gång ibland kom prästen för att läsa ett kapitel ur bibeln för henne; Gubb-Kitt-fäntan tog emot honom ute på farstugubron.

— Goddag! Vill han hämta upp ett ämbar vatten ur källan och ta med sig in. Jag har så svårt att göra det nu. Bara det inte var så djupt ner till vattnet, så gick det väl.

Och tålmodigt lade sig Herrens tjänare på knä vid stigen, där källan låg, djup och svart, med en svagt glimmande vattenspegel långt nere.

När prästen var borta igen, hade Gubb-Kitt-fäntan dagars och veckors ensamhet framför sig, ty det var ingen annan, som kom till henne. Men när skymningen tätnade omkring stugan, steg en hel här av varelser fram på slätten, skuggväsen, som hatade solen och den klarvakna dagen. Gubb-Kitt-fäntan kunde se deras fladdrande skepnader irra av och an därute i det bleka månljuset. Än närmade de sig i täta flockar, än kommo de smygande en och en med armarna hotfullt höjda, och hon kunde höra deras ondskefulla hånskratt. Men hon hade vant sig vid dem och kände ingen fruktan, och när de kommo för nära, hötte hon tillbaka och ropade:

— Gå dän ni, fanstyg, och håll er, där ni hör hemma!

Då hördes med ens ett förfärligt buller uppifrån

taket, det lät som om hela kroppåsen höll på att störta ner. Gubb-Kitt-fäntan steg ut ur sin stuga för att se. Som en smal silverstrimma syntes ett nedan i öster, och slätten var mörk. Men från taket kom ett blåaktigt sken, och gränsle över kroppåsen satt en huvudlös gast och red. Gubb-Kitt-fäntan såg, att det var hennes far. Då hötte hon åt honom och ropade:

— Gå åt helvete, du otäcker där! Vad har du här om?

Sen gick hon in i sin stuga igen, strödde aska i kors för dörren och satte sig att läsa sin bibel, obekymrad om allt annat.

— Jag har väl inte långt igen, sade hon för sig själv, det var väl det han ville säga ifrån om.

Det var inte lång tid efteråt, som Bengt Jon gick förbi Gubb-Kitt-fäntans stuga och fick höra, att katten skrek så ynkligt därinne. När han tittade i fönstret, såg han, att den gamla satt död i sin säng. Allting därinne var som vanligt. Bibeln låg på bordet bredvid den lilla lampan, och i spiseln hängde den sotiga grytan på sin kråka över den slocknande elden, och den var halv med potatis. Mitt i rummet på Gubb-Kitt-fäntans enda stol satt den svarta katten och stirrade på sin döda matmor med stora gröna ögon. Kanske hade hon varit död i flera dagar, vem kunde veta det?

Några dagar senare begravdes Gubb-Kitt-fäntan. Det var emellan jul och nyår, en ovädersdag, och det blev mörkt mittpå dagen, så att man

fick lysa sig med bloss, som fladdrade och flämtade för stormen. Inga andra människor voro med mer än prästen, klockaren och de, som skulle skotta igen graven. Gubb-Kitt-fäntan hade ingen vän, som följde hennes sista färd på jorden. När den korta akten var slut och prästen och klockaren gått, skyndade sig karlarna att skotta av alla krafter. Så fort allt var färdigt, kastade de bort sina spadar och gåvo sig i väg utan att stanna en stund och be för den dödas själ, som annars alltid var vanligt, när man skottade igen en grav. Men en av dem dröjde. Det var Sjungare, han, som varit i Amerika och fått den gula febern och sedan aldrig kommit sig riktigt. Nu gick han hemma och sysslade med litet av varje, som man inte behövde så klara tankar till, och berättade för vem, som ville höra på, sina besynnerliga historier om allt, som han hörde och såg omkring sig.

— Ska vi inte be, som vi bruka, frågade han.

De andra gåvo till ett skratt och skyndade sig i väg. Men Sjungare stod kvar med sitt flämtande bloss bredvid sig och såg på graven med sorgsna, tankfulla ögon. Så tog han av sig mössan, det långa lockiga håret fladdrade för stormen, och med sänkt huvud bad han ett Fadervår för den bortgångna själens frid. Sedan tog han sitt halvsläckta bloss och gick stilla därifrån.

TROLLTYG

Alltid om höstkvällarna, då vinden sjöng och susade i det gamla valnötsträdet, brukade vi sitta framför elden i den öppna spiseln. Var och en hade något att syssla med, och gamla Kajs Lisa spann eller kardade. Då hände det ofta, att hon började berätta för oss om vad hon hört eller sett under sitt långa liv. Kajs Lisa talade helst om forna tider, då sjörået visade sig för människorna oftare än nu, då gengångare oroade de levande, och då man i mörka nätter såg drakeldar lysa ute på Alvaren med sitt stillastående och vita ljus.

— I min ungdom kunde man inte gå ut en kväll, utan att man såg både en och flera drakeldar; sade Kajs Lisa. Men nu för tiden hör man sällan, att någon sett till dem. Jag vet då inte, varför de ha börjat försvinna, för det är inte många, som ha kunnat gräva upp drakskatten. En hörde jag talas om för många, många år sen, men han fick ingen välsignelse av det. Där låg några draktänder ovanpå guldskrinet, och dem grävde han ner i sitt fähus för att det skulle bli tur med kreaturen. Men de dogo allihop på en enda natt; och själv fick han ett trollskott, när han var ute i marken ett par dagar därefter, och så dog han också. Nej då, det är ingen välsignelse

med drakguldet. Det är bara trolltyg, och det skall man akta sig för.

Elden flammade häftigare. Det suckade och ven i valnötsträdet, det fräste och rasslade i skorstenen. Nu var det visst inte bara stormen, som tjöt därute. Var det inte ett gastskrik, utdraget, ångestfullt och gällt? Och nu — var det inte någon, som bankade ett tag på ytterdörren — eller var det bara en stor valnöt, som dunkade ner på farstugubron? Kajs Lisa lyssnade och såg mot dörren. Hennes runda uggleögon voro orörligt stilla en sekund, vi förstodo, att hon kunde se och höra mera än vi andra. Men hon teg och tog i gång med sin kardning igen.

— Kajs Lisa, sade vi, tala om någonting, som har hänt här i prästgården!

— Vad skulle jag då berätta?

— Jo, sade Diana, som höll på med sitt vanliga kvällsarbete att steka äpplen åt oss andra, det skulle allt vara roligt att få höra en gång, hur det var, när blixten slog ner i valnötsträdet. Det var visst något underligt med det, var det inte?

Kajs Lisa raspade med sina kardor.

— Ja, svarade hon långsamt och grundrikt. Det var i min mormors tid, hon tjänade i prästgården då.

Kajs Lisa teg igen och suckade. Hon höll upp den ena kardan och såg på den fina ullsträngen. Vartenda litet dun skälvde vid hennes andedräkt.

— Ja, sade hon omigen efter en stund och

tog sig en ny ulltott. Det var underligt förr i tiden. Mycket fick man se, som inte visar sig nu. Mormor talade alltid om så mycket besynnerligt, som var här i prästgården på hennes tid, och det var väl inte stort underligt heller. Prästen var ju Margareta Donners son, hon, som hade varit sjötagen men ringdes hem av kyrkklockorna. Och en kunde ju aldrig veta, om det inte var ett sjötroll eller annat hedniskt väsen, som var far till honom. Nog var det underligt alltid, att han skulle bli präst, men gamle prosten, hans morfar, trodde väl, att prästkappan skulle vända bort trolltyget ifrån honom, men det gjorde den inte. Det hände också så mycket elände, när han var präst i socknen. Det var i hans tid, som åskan slog ner i kyrktornet, ja, det var själva Trefaldighetssöndag, och han stod för altaret och mässade.

Mormor hade en enda syster, och hon tjänade hos gamlafrun på Galltorp, och det var också en tjänst, skall jag säga. Där var inte tryggt för skrymt varken ute eller inne. Hasselskogen gick ända upp till gården på den tiden, och de hade aldrig annat än besvär med skogsrået. Ibland kom hon sättande ända upp till grinden och skrek och klappade i händerna.

— Nu stå alla korna i mossen, ropade hon och så skrattade hon, så att tänderna blänkte som silver i munnen. Och när fäntorna mjölkade på ängen, var hon framme och slog ut mjölkstävan för dem, så fort någon vände ryggen till.

Men inomhus var det väl värre. Gamlafrun kunde trolla. Mormors syster kunde se lite mer än andra, och hon såg alldeles för mycket där i huset. Det förstod gamlafrun, och därför gjorde hon sig av med henne också. Mormors syster fick något åt hjärtat, och en kväll, när hon skulle gå efter korna, föll hon bara ner på vägen, där hon gick, och så var det slut. Nog var det säkert, att gamlafrun hade ställt om det, för hon kunde många konster och drog sig inte för att bruka dem heller.

Gamlafrun hade två döttrar, en hette Sofie och den andra Louise. Alla människor sade, att de voro de vackraste på hela Öland på den tiden. Sofie var äldst, hon var som en röd ros, men hon var som gamlafrun i elakhet och trollkonster. Men Louise var blek och blid som en stjärna. Hon var blåögd och stilla.

Gamlafrun hade mycket pengar, sades det, och Galltorp var en karg gård. Därför kom det också friare dit från hela Öland, och ingen var god nog åt gamlafrun till måg. Då kom prästen, och då svarade gamlafrun ja, för det var honom, som hon hade tänkt sig åt Sofie. Nästa söndag lyste det i kyrkan, och vid Larsmässan var det bröllop på Galltorp.

Ja, så gick det till, att Sofie kom hit till prästgården, och en argare prästfru har här väl aldrig varit varken förr eller senare. Det var svårt både för folk och fä. Sofie hade ett sådant sinne, att

hon kastade kniven efter pigan engång, bara därför att hon hade kommit till att sveda steken en söndagsmiddag, när det var främmande. Och ibland kunde det falla henne in att väcka mormor mitt i natten och befalla henne att gå efter fåren nere i sjömarkerna. Sådant är inte roligt att vara med om. Svårt var det för de levande, och ingen frid hade de döda. Gamle prosten Donner kunde man möta i trappan mitt på ljusa dagen, och mer än en gång såg mormor Margareta stå under valnötsträdet, blek och orörlig, och stirra in i ämbetsrummet, där prästen, hennes son, satt och skrev. Varje kväll brukade en väldig svart hund sitta ute vid porten och titta uppåt gården med eldgnistrande ögon. Allt tjänstfolket såg det, men ingen vågade sig att säga ett ord om det åt prästen. Men aldrig blev en dräng eller piga mer än året ut i tjänsten. Mormor var den enda, som stannade. Hon var av dem, som kunna se allt, som händer och sker omkring dem, och hon förstod, vad det hade med sig. Därför behövde hon aldrig vara rädd heller.

När Sofie hade varit prästfru i nära två år, fick hon en liten flicka vid Vårfrutid, och fyra veckor därefter så dog hon. Men när hon förstod, att det skulle bli slut för henne, skickade hon bud till Galltorp efter sin syster, och hon ville, att Louise skulle bli kvar i prästgården. Då blev Louise kvar där alltjämt och skötte sin syster och hennes barn. Mormor, som kunde se allting, sade, att det

var liksom ett strålande sken omkring Louise, och var hon gick fram, ljusnade det. Men över allt annat i prästgården låg svart mörker, och den stora hunden med eldögonen flyttade sig från porten och drog sig allt närmare huset.

En dag var Sofie mycket sjuk, och alla trodde, att hon skulle dö. Då ville hon tala med sin syster.

— Du, Louise, sade hon, jag vill, att du skall gifta dig med Esaias, när jag är död. Jag vill inte, att någon främmande kvinna skall ta hand om mitt barn. Louise, lovar du att göra, som jag säger?

— Kära syster, sade Louise, inte skall du dö — — —

Men Sofie avbröt henne.

— Du vet, att jag inte kommer att bli frisk, men du vill inte göra det sista, som jag ber dig om.

— Ja, men jag vet ju inte ens, om Esaias vill gifta sig med mig, invände Louise.

— Det måste han, för jag vill inte lämna mitt barn till någon annan än dig.

Från den dagen fick Louise ingen ro. Så fort hon kom in i sjukrummet, plågade Sofie henne med sina onda ögon, och när de voro ensamma, började hon igen.

— Louise, tänk på, att det är en döende, som ber dig!

— Jag kan inte, syster, jag kan inte gifta mig

med honom! Jag skulle bli olycklig för hela mitt liv. Tvinga mig inte att lova det, som jag ändå inte kan hålla!

— Jag kan inte dö, förrän du lovar mig det, sade Sofie. Jag skulle inte få frid i min grav, jag skulle inte lämna dig ro varken dag eller natt, förrän du gjort, som jag sagt.

Louise grät och bad, men ingenting hjälpte, och till slut måste hon lova att göra som systern ville. Men från den dagen var hon sig inte lik, och det var aldrig mera något strålande sken omkring henne. Det var som om allt det mörka och svarta i prästgården hade lagt sig över henne också.

En kväll, när mormor skulle till att stänga ytterdörren, fick hon se, att den svarta hunden låg på farstubron. Han hade både huvud och tassar på tröskeln, så att hon inte kunde få igen dörren. Då lät hon den vara öppen, ty hon förstod, att det nog skulle hållas vakt för huset ändå. Den natten dog Sofie.

Men det var en ung hemmansägare från Himmelsberga, som for förbi prästgården sent om natten. När han var mitt utanför porten, kom en stor vit sugga ned från gården och hävde sig upp i vagnen bredvid honom. Han hade två stora hästar för, men de hade göra över en timme med den lilla biten till Galltorp. Där gick suggan av och försvann uppåt gården. Men svetten dröp av hästarna, och det var nätt, att de orkade gå hem den natten. Den bonden hade varit fästman till

Sofie en gång, men hon hade gycklat med honom och låtit honom gå.

När sorgetiden var över, skulle det lysa ut för prästen och Louise, men hon ville inte, och så blev det uppskjutet gång på gång. Hon var hemma på Galltorp igen, och folk påstod, att hon inte var rätt väl snäll till sitt förstånd efter systerns död, men det var väl bara ont förtal. Ingen ville hon tala till, utan hon gick mest för sig själv ute i skogen, eller också stängde hon in sig på sitt rum. Men så fort hon var ensam, hörde man henne gråta och tala med någon. Louise hade i hemlighet en fästman, och han var på sjön. Hon gick och väntade dag från dag, att han skulle komma hem, men han kom inte. Tiden led, och gamlafrun gick an med Louise om hennes löfte till systern. Därtill kom, att det beständigt var ett förfärligt väsen i hela huset, och inte ens tjänstfolket fick vara i fred. Så snart som Louise var i närheten, blev det ändå värre. Sofie höll sitt löfte. Hon lämnade sin syster ingen ro varken dag eller natt, och till slut såg man henne ständigt följa efter Louise vart hon gick, men ingen kunde höra, vad hon sade till henne. Till sist kunde Louise inte stå ut med det, och så blev det då bestämt om bröllopet, och äntligen lystes det ut i kyrkan.

Om bröllopsdagen blev det ett åskväder så ogräsligt, att ingen någonsin hade varit med om något sådant. Det ljungade, så att det var alldeles omöjligt att få ut hästarna, och bröllopsfolket

måste gå till kyrkan till fots. I byarna runt omkring slog blixten ner tag på tag, och det skrällde, så att man kunde bli döv för mindre. Fram på eftermiddagen lugnade det litet, och brudfolket begav sig till prästgården.

Nu var det så, att Louises fästman hade kommit hem, och hon visste det inte. När han fick höra, vad som hade hänt, gick han strax upp till prästgården, fastän det var mitt på själva bröllopskvällen. Ute på gården mötte han mormor.

— Du Kari, du, sade han, gå in efter bruden och säg, att hon skall komma ut under valnötsträdet genast.

Mormor kände på sig, att det skulle hända något, men hon vågade sig inte annat än lyda och göra, som han sade. Sedan ställde hon sig att syssla med något i skjulet, där kunde hon se, vad som tilldrog sig ute på gården.

Åskvädret hade tagit till igen. Det virvlade och yrde i luften av blixtar, och det var brak i brak utan uppehåll. På gården var det ljust som mitt på dagen, och på kullen i sydväst stod ett hus i brand. Louise kom ut. Hon hade blivit blek och tärd på sista tiden, och i ljungeldarnas sken liknade hon ett spöke och inte en brud. Hon visste inte, vem det var, som väntade på henne under valnötsträdet. Han stod stilla tätt intill stammen och såg på henne. Louise gick fram till honom. Sedan blev hon stående. Minut gick efter minut, men de förblevo tysta och orörliga

och bara sågo på varandra. Ljungeldarna flammade allt tätare, och tordönet skrällde förfärligt. Louise rörde sig inte. Hon var vitare än kalkstenen på stengången under hennes fötter. Då sträckte han plötsligt ut armarna och drog henne till sig. Louise ryckte sig lös och vände sig om för att gå in. Men hon tog bara ett par steg, och så kom hon tillbaka till honom igen, slog sina armar om hans hals, tryckte sig våldsamt intill honom, och hela hennes kropp skälvde. Minuterna gingo, men de rörde sig inte. Då kom prästen ut för att leta efter Louise, men han kom aldrig över farstubron. Det ljungade en blixt, och där blev ett brak, som om hela Östersjön vräkt in över land och tagit byn och alltihop med sig i en enda rytande och dånande stormflod. Sedan blev det kolsvart. — — —

När tjänstfolket hade fått sansa sig och kom ut med lyktor, låg Louise död i sin fästmans armar, och han var också död. Men valnötsträdet var splittrat av en ljungeld från toppen och ända ned. Över hela gårdsplanen hade det yrt avslitna grenar och kvistar, och ute på vägen, ja, till och med nere på ängen kunde man hitta dem efteråt.

Prästen var det inte farligt med. Han hade bara svimmat, och han kom sig snart igen.

Kajs Lisa tystnade och lade bort sina kardor.

— Ja, det var mycket underligt förr i tiden, sade hon tankfullt och såg på oss med sina stora ögon, kring vilka de vita yviga ögonfransarna

lågo i ring som fjäderkretsen på en uggla. Men jag skall säga er, att det var också bra på många sätt. För då visste man, vad man hade att rätta sig efter. Men nu för tiden vet man inte mycket om det, som händer och sker omkring en. Man kan ha nära nog vad som helst bredvid sig utan att man vet av det. Därför går det också, som det går, och man får aldrig höra annat än elände.

— Ja, men Kajs Lisa, det var väl inte annat än elände med Louise heller, invände Diana.

— Det var trolltyg med i det, och då blir det en annan sak. Sådant kan ingen fria sig ifrån, för mot trolltyg hjälper varken vitlök eller Fader vår. Ni kan tro den, som är gammal och har fått se lite mer än ni.

Och Kajs Lisa tog sina kardor och sin ullkorg och gick.

MARIANA

— Tror frun, att Gud har skapat alla djur?

— Visst tror jag det, Persson, det tror jag fullt och fast!

— Ja, men inte tror frun, att Gud har skapat lopporna?

— Vem skulle då ha skapat dem? Vem annars har makt att skapa?

Den lille tomtegubben skakade på sig, så att de långa lockarna yrde om öronen.

— Nej se frun, det tror jag då rakt inte, för det är ju ingen mening med lopporna! Det skulle väl alltid vara någon nytta med det, som Gud skapar. Kan frun säga mig, vad man har loppor till?

Och Persson vred förtjust sin lilla lustiga rödbruna luva på sned och såg sig omkring med ett ansikte så högtidligt, som om han hade suttit ordförande på en kommunalstämma. Det kluckade i bröstet på honom av återhållet skratt, men de blå ögonen voro beslöjade och tankfulla. Persson visste Gud ske tack och lov att uppföra sig var han än var, och han tillät sig aldrig någon högljudd munterhet i prästgården. Den gamla prästfrun såg högst bekymrad på honom.

— Ja Persson, inte kan jag svara på allting, men lopporna ha väl sin betydelse, de, som alla andra skapade varelser, tänker jag — om inte annat så ha vi väl fått dem, för att vi skulle öva oss i tålamod — de äro oss ju till så mycken plåga och förtret.

Den lilla tomteluvan vickade häftigt av och an.

— Plåga och förtret! Ja, där fick frun det rätta ordet. Men liknar det någonting att skapa en varelse, som bara är till plåga och förtret här i världen?

— Persson, Persson, förmanade hon.

— Ja men frun, det är då sant! Vad är det för mening med all den förtret, som faller över oss i både tid och otid?

— Det är nog mening i allt det, som är och sker, Persson. Det är alltsammans till vårt bästa och till vår själs frälsning.

— Till vårt bästa, fnös Persson. Nej se frun, det är det då rakt inte. Inte tror frun, att någon blir bättre, därför att han har förtret och motigheter? Nej frun, det blir han inte, aldrig i tiden! Som nu detta med vädret till exempel. Det liknar väl ingenting att ha torka i åtta veckor. Jorden är så förtorkad och hård som sten, man skulle inte kunna få en flodhäst att dra fram en plog i den, mycket mindre då en vanlig stackars ölandshäst. Och inte en droppe likar det sig

att komma heller. Himlen är blå som en förgätmigej, och snart går väl sillen på torra landet, så lågt står vattnet i Östersjön. Det säger jag frun, att det är ingen mening i sådant, inte det ringaste! Vore det en människa, som styrde med väder och vind, så skulle hon då försöka att göra sitt allra bästa, men det kan man väl inte säga, att Gud gör.

Nu såg prästfrun allvarligt förskräckt ut över en sådan oförtäckt hädelse, och Kajs Lisa, som just kom ut i trädgården med kaffebrickan, fnös av ilska och gav honom en vredgad blick ur sina runda blå uggleögon. Men då hon i detsamma fick se kyrkoherden långsamt komma ned för den breda, sandade gången, styrde hon sin ovilja och avhöll sig från att säga något. Hastigt ställde hon ifrån sig brickan och gick tvärt in igen. Där stod hon länge vid fönstret och betraktade den rödbruna tomteluvan, som skymtade bortom gullregnshäcken.

— Ja ja, mumlade hon, en hedning det har han alltid varit, och det förblir han också, men Gud skall straffa honom. Han tillåter inte i längden, att en syndig människa gäckas med Hans namn!

— Han var visst på god väg att ta itu med honom i förra veckan, sade Karl Kristian vanvördigt och satte sig vid köksbordet att dricka sitt kaffe. Han var just i färd med att koka tran

ute i brygghuset, och var han visade sig, spred han omkring sig den vedervärdigaste tranlukt, som bitit sig fast i både hår och hud och kläder.

— Vad menar du med det, Karl Kristian, frågade Diana.

— Jo, han höll på att bli träffad av blixten, det var allt bra nära det, sa Sjökvisten. Persson och han och Björken höllo på och bökade med sina nät nere vid sjön den där dagen, när det åskade. Det såg ut att bli ett stort oväder, fast det inte blev någonting av sen, och därför lagade de sig av hem det fortaste de kunde, för de tyckte inte, att det var trevligt nere vid sjön, när blixtarna började sno omkring benen på dem. Sjökvisten gick först och så Björken och sist kom Persson. Rätt som det var, så kom där en blixt så väldig, så det ”sjarmede” över hela himlen, som Sjökvisten sa, och där blev ett brak så jädeningen ni har aldrig hört på maken. Då vände sig Sjökvisten om och fick se, att Persson hade trillat ikull och låg alldeles stilla och orörlig på marken. — Vad är det åt dig, Persson, frågade han. Du är väl inte död heller? — Nej, svarade Persson, jag är bara mållös.

— Han, Karl Kristian, med sina dumma historier, muttrade Kajs Lisa förtretad. Han är en lika stor hedning som Persson, det säger jag honom så prästson han är. Aldrig kommer han med sina ben i Guds hus.

— Jo Kajs Lisa, det gör jag visst! Var julotta åtminstone så går jag.

— Ja, men nu ska ni få se, att Persson har slutat med att hänga nere vid sjön och fiska om söndagarna, sen han blev vald till kyrkvärd. I söndags såg jag honom i kyrkan. Han satt på främsta bänken och såg högtidlig ut.

— Jaså, Persson har blivit kyrkvärd, sade Halvdan tankfullt och stoppade sig en ny pipa. Ja, Persson är så mycket han, han är ju godtemplare också.

— Persson, godtemplare! — Nej, inte mer än jag, fräste Kajs Lisa. Nej, han skåpsuper, gör han. Syns det inte på honom kanske?

— Nog har han en näsa som en jordgubbe, menade Diana, men inte är det så säkert, att han skåpsuper för det. Näsan kan man väl komma i olycka med ändå.

— Ja, det ska ni tro. att sjögubbarna pratade om härom kvällen, när vi hade varit ute och stöjat ål, sade Karl Kristian, förtjust att ha något att berätta. Näktergalen var med, och han talade om, att han hade råkat komma in till Persson en kväll för ett par veckor sen, just när han hade varit i Borgholm. Och Persson satt där vid bordsändan, och han var röd som en "spion" i synen, sa Näktergalen. Mariana satt där också och sysslade med något, men hon sa som vanligt ingenting, hon såg bara ledsen ut. Näktergalen stod

och vädrade åt alla håll. — Här luktar konjak, sa han. — Jösses då, människa, hur skulle det kunna det, skrek Persson. Vi ha ju inte haft en droppe i huset på år och dag. — Ja, sa Näktergalen, det vet jag inte, men här luktar konjak, det känner jag väl. — Det skulle då väl inte kunna vara av märren, hon stod utanför köksdörren en stund, och hon kom till att — — — Är du då alldeles galen, människa, skrek Näktergalen. Tror du inte, jag kan skilja på märrpiss och konjak?

Nu var Kajs Lisas tålamod slut. Sådana saker tålde hon inte att höra.

— Jag ska säga honom, Karl Kristian, att det är inte alls passande för en prästson att hållas nere vid sjön både dag och natt och höra på sjögubbarna och deras dumma prat. Är det kanske sällskap för honom, sade hon.

Men Karl Kristian hade redan stjälpt i sig tre koppar kaffe och en oräknelig mängd smörgåsar, och nöjd och belåten med all världen och synnerligast med sig själv återvände han till brygghuset till sin avbrutna trankokning.

— Måtte det dröja länge, tills han får fatt i en säl nästa gång, suckade Diana. Nu är det redan tredje dagen, som hela huset stinker av tran.

— Du skulle röka pipa som jag, sade Halvdan. Då vore du aldrig generad av dålig lukt.

*

Björkens lilla Ulla står mitt i solskenet på vägen. De röda rutorna i hennes klänning lysa, och håret lyser, gult som solen själv, men mest av allt är det ögonen, som lysa och le, blåa som havet och skiftande. Nu blommar akacian vid prästgårdsmuren. Den böjer sina sirliga grenar ut över den gråa muren, och de vita blommorna dofta och gunga för vinden. Ulla höjer sig på tåspetsarna och sträcker händerna efter dem. Går inte, lilla Ulla, går inte! Nästa år kanhända, inte förr, blir du lång nog för att kunna plocka bort prästgårdens allra vackraste blommor. Nu hoppar hon jämfota rätt upp i luften, kommer ner igen, men inte på fötterna utan på huvudet och rullar runt som en liten boll i landsvägsdammet. I en blink är hon uppe och börjar om igen. Hon hoppar och hoppar. Fingerspetsarna snudda vid blommorna — skall hon då aldrig nå dem?

Då faller en skugga över henne, plötsligt och oförberett. Ulla blir förskräckt, hon har inte hört, att steg närmade sig på vägen. Hastigt vänder hon sig om. Det är mor Mariana i sin svarta söndagsklänning, stelare och rakare än någonsin, och med ögon, som skåda förbi all sommardagens blomsterfröjd. Hon ser inte den lilla flickan, som helt försagd tittar upp på henne. Hon ser ingenting, som leker och lyser och blommar på hennes väg. Nu faller prästgårdsporten igen efter henne med en skräll. Men lilla Ulla har glömt

sin lek med akacieblommorna och går långsamt bort.

— Å, se där kommer Mariana, säger Judit, som står vid köksfönstret och tittar ut.

Visste jag inte, att hon skulle komma i dag, mumlar Kajs Lisa borta vid spiseln. Jag såg ju ett ljus stå och brinna mitt på golvet i natt, när jag vaknade. Så är då pojken hennes död.

Prästfrun kommer ut i köket.

— Skynda er barn, säger hon. Gör i ordning kaffebrickan. Vi måste be Mariana in i salen, när hon har fått tala ut med far. Vi få försöka visa henne lite deltagande, så gott vi förmå.

— Ja ja, suckar Kajs Lisa, alltjämt i sina egna tankar. Guds hand är tung, men rättvis är den.

Mariana sitter i en av de stora stolarna därinne i salen. Hon är knappast blekare än vanligt, men skuggorna under de stora svarta ögonen äro djupa, och blicken är underligt klar och lysande. Det är, som om hon skådade sällsamma, för andra osynliga ting. Ser hon väl redan över gränsen, och har döden uppenbarat sitt mysterium för henne?

— Ja, säger hon med sin långsamma, lite kyligt klara röst, det var i dag på morgonen, vid sextiden. Jag var ensam med honom, Evelina sov, och Persson har varit vid sjön hela natten och stöjat ål. Det gick så stilla alltsammans, det var bara, som när man nyper ut ett ljus.

— Kära Mariana, säger moster Tine, och hennes vänliga ögon fyllas av tårar. Hon tar båda hennes händer och stryker dem sakta. Kära Mariana.

Moster Tine har ingenting att säga, men hennes blick följer med oändlig ömhet Karl Kristian och Halvdan, som just gå förbi utanför fönstret. Karl Kristian kommer från sjön, och han bär på en knippa fisk. Varenda muskel i hans unga kropp spritter av liv och spänstighet. Mariana följer hennes blick.

— Jag hade bara en, säger hon sakta, jag hade bara en, och han dog.

— Kära Mariana, säger moster Tine om igen. Nu kan hon inte tala mer. Tårarna strömma utför hennes vackra gamla ansikte, hon stryker alltjämt Marianas händer. Tänk, om det hade varit Karl Kristian eller Halvdan och inte Marianas gosse!

Det är länge tyst. Ingen rör sig eller talar. Törnsångaren sjunger vid sitt bo därute i den blommande mispeln, och borta bland silverpopplarna kuttrar en ringduva. Genom det öppna fönstret svävar en citronfjäril. Som en lysande gul solstrimma fladdrar han hit och dit i den grönaktiga skymningen därinne, oroligt som om han förgäves sökte efter något, och till slut slår han ned på gyllenlacken på fönsterbordet.

— Det kom ju inte oväntat, säger prästfrun slutligen.

Mariana ser på henne.

— Nej, det kom ju inte oväntat, svarar hon mekaniskt.

Åter är det tyst en lång stund. Därute i trädgården sitter en stare och sjunger för sina ungar, än är det lärkans solglada drillar han försöker sig på, än flöjtar han som en näktergal, och ibland kvittrar han gällt som en bofink. Allt har den lilla härmlystna fågeln hört, och allt kan han drilla och kvittra efter med det utsöktaste behag. Ut och in genom fönstret flyga små röda och gröna flugor och ge ifrån sig ett fint knappt förnimbart surrande.

— Ja, jag visste ju, att han måste dö, jag har vetat det länge, börjar Mariana liksom för sig själv.

— Ja visst, han var ju så sjuk, menar moster Tine.

Mariana ser på henne.

— Nej, inte därför. Jag fick veta det samma kväll han sjuknade. Det var samma dag, som den där förfärliga snöstormen började.

— Ack, suckar moster Tine, det var ett förskräckligt väder. Alla våra krusbärsbuskar brötos ner av snömassorna. Och fåglarna sen — tänk på alla de små stackars vipor och ärlor och alla de andra, som hade kommit så tidigt och

måste frysa ihjäl. De kommo upp till gården i hundratal. Å, det var förfärligt!

— Ja, säger Mariana tankfullt, just den kvällen sjuknade han. Jag satt ensam hos honom, Persson var borta, jag vet inte var, och Evelina hade gått till granngården. Det klapprade och smällde överallt i huset som om stormen flöge rakt igenom väggarna. Då sprang dörren plötsligt upp, och när jag vände mig om, såg jag en karl, som kom in. Jag kunde bara se honom till hälften, resten var som en dimma. Han kom fram till sängen och stod och tittade på pojken och började tala allt möjligt, som jag inte kunde höra. Det enda, som jag hörde, var det sista: — Men pojken, den tar jag med mig. Jag kommer och hämtar honom sedan. — Och så försvann han som en rök, och jag hörde ingenting mera. Men då förstod jag, att pojken aldrig mera skulle bli frisk.

När hon sagt detta, reste hon sig hastigt.

— Ja, nu får jag väl tacka, sade hon. Hon stod några ögonblick och såg sig omkring i salen. Hög och smärt var hon som en ung lind, och i det glänsande svarta håret, som hölls samman i en lös knut i nacken, syntes ännu inte ett enda silverstänk. Så gick hon omkring och tog var och en tyst i handen.

— Ja, nu har Mariana bara Evelina kvar, sade

moster Tine. Gott, att hon är en sådan rar och duktig tös.

Mariana såg på henne med sina stora, sorgsna ögon.

— Evelina går sina egna vägar. Hon har sitt lynne för sig. Så var det inte med pojken, han höll sig till mig.

Det hörs inte den minsta darrning i rösten, och hållningen är lika rak som förut. Så går hon sakta ut och vänder sig inte om en enda gång. Stegen avlägsna sig på den vita stengången, och porten faller igen efter henne med en dov skräll. — Akacian stryker en blommande gren mot hennes axel, men hon märker det inte. Hon går rakt fram och ser varken åt höger eller vänster.

Men ute i köket står Kajs Lisa och ser efter henne genom fönstret.

— Nej, rikedom är ingen lycka, när inte Guds välsignelse är med, mumlar hon för sig själv. Guds hand är tung, men så är det också det svåraste av alla brott att överge den, som man en gång har lovat sig åt.

Det var sant, som Kajs Lisa sade, att Mariana hade övergivit sin trolovade. Hon hade inte gjort det, därför att hon inte brydde sig om honom, men när det hände, visste hon nog inte, att hon aldrig i tiden skulle kunna slita honom ur sina tankar. Hon hade vänt sig ifrån honom, därför att hon var rädd för fattigdomen.

Mariana var från en liten hybbel ute på Alvaren, där det var ont om födan året runt och kallt som i ett uthus på vintern, men om sommaren hade man intet skydd för den brännande solglöden. Där växte inte ens ett enda litet träd vid stugan. Jordlappen, som hörde till, var dålig, den röda kalkstenen gick upp i dagen här och där, och i rämnorna växte bara gulstarr. Men runtomkring låg den stora Alvaren, så långt blicken kunde nå, och där hade Vår Herre själv planterat sig en blomstergård. Getväpplingen växte där, hälleknopp och Ölandstoken med sina lysande gula blommor, och här och där låg den vackra röda solvändan och följde solen med sin längtansfulla blick hela dagen om.

Mariana var äldst av de sju syskonen, och hon var tvungen att ge sig hemifrån, så fort hon kunde göra nytta för sig något så när. Visst fick hon fara illa, det var ingen, som tog sig för när av det. Det fingo de flesta små fattiga tjänstehjon göra i bondgårdarna. Man tog dem ju också bara på nåd, ty vad kan en sådan där liten kratta egentligen göra för födan? Mariana beklagade sig heller aldrig, hon var tystlåten och skygg av naturen. Vem skulle hon också ha beklagat sig för? Hon hade ju inte tid att ha några vänner. Åren gingo, och Mariana växte upp, vacker och fin som den vita skogsliljan i Ölands lundar, och ynglingarna började se sig om efter henne, när

hon kom på vägen, men till dans och lekar fick hon blott sällan komma. Och så blev hon nitton år. Det var då, som hon träffade Elimar. Han hade kommit att tjäna i samma gård som hon, och det dröjde inte länge, förrän de hade fått det klart sig emellan. Men Elimar var lika fattig som Mariana, och de sågo sig ingen möjlighet att komma tillsammans. Då beslöt Elimar att ge sig över till Amerika, där fanns det alltid gott om arbete, och det betalades ju så bra. I tre år skulle han vara borta, och när han kom hem igen, ville han bygga en stuga åt dem. En liten jordlapp skulle de också ha, så att de kunde hålla sig med en egen ko och kanske också med ett par får. De voro ju unga, och tre år är ingen evighet.

Så gick då Mariana där hemma och väntade och väntade. Och tiden är oändlig, när den, till vilken alla ens tankar stå, är långt borta. Ja, den är inte bara lång, den är rentav som förlorad, solen mister sin glans, och blommorna dofta förgäves. Men tiden gick, som den alltid går, och slutligen hade de tre väntansåren gått om. När det led till våren, väntade Mariana, att Elimar skulle komma, men han kom inte. I stället kom där brev ifrån honom. Arbetsförtjänsten hade varit dålig en tid, skrev han, och därför ville han stanna ännu ett år därute och spara så mycket som möjligt. Mariana skulle inte vara ledsen. Allting skulle ju bli så bra, när han bara kom hem igen.

Underliga tankar började tränga sig på Mariana. Skulle det då aldrig bli slut med att vänta? Hon tyckte, att hela hennes ungdom rann bort i en enda lång, oändlig väntan. Och vad var det, som hon egentligen väntade på, när allt kom omkring? Mariana tänkte på den lilla hybbeln ute på Alvaren, där hon var född. Var det verkligen ett sådant liv i svält och försakelse, som hon gick till mötes efter alla dessa långa väntansår? Mariana kände en oemotståndlig fasa för fattigdomen stiga upp inom sig. Och hon vart bitter till sinnes, när hon såg sina jämnåriga gå förbi på vägen till kyrkan i sin fina söndagsstass, och hon gömde sig undan, så att ingen skulle se henne. Ty hon hade ingenting att pynta sig med, och hon var ju ändå ung och vackrare än de andra, det visste hon med sig. Varje styver hon kunde avvara av sin fattiga lön, gömde hon undan för att spara, tills Elimar kom hem, och nändes inte köpa sig det minsta lilla band till pynt.

Tankar kommo och gingo, nya, förvirrade tankar, som Mariana först inte ville låta stiga in i sitt hjärta. Men de kommo alltjämt tillbaka flera och flera, och de talade allt högre och envisare till henne i ensamheten. — Har du inte märkt, Mariana, sade den förste av dem, att den rike bonden i Sörby ser efter dig, när han möter dig på vägen? — Han är rik, sade den andra tanken. — Mariana, tänk på, att du bara behöver sträcka

ut handen, så har du allt vad du kan önska dig här i livet, sade den tredje. Och du kan få sitta som matmor på en gård. mycket större och finare än den, du nu tjänar i — Och kom ihåg ditt fattiga hem, påminde den fjärde. Tänk, om du får lov att skicka dina barn ut i socknen och tjäna och fara illa, som du själv har fått göra i din barndom! Så talade tankarna i tystnaden, och Mariana lyssnade.

Aron Persson i Sörby var inte alldeles ung, men han var glad som en spelman och full av lustiga upptåg. Träget och ihärdigt slit och släp i jorden var inte det, som behagade honom, och så ofta han kunde, drog han sig ner till sjön och fiskade och jagade. Där hade han gjort sig en sjöbod, finare än någon av de andra sjögubbarnas. Den hade till och med två rum och var inredd som en riktig stuga. Där fanns allt, vad man möjligen skulle kunna finna på att önska sig, ända till böcker och gamla tidningar. Det kunde vara rart att ha något att läsa ibland, när man ändå måste ligga inne i sjöboden några timmar och inte hade något särskilt att pyssla med. Men det var inte alltid, som hus och hem hade gott av, att husbonden låg borta ett par dagar i taget. Det märkte Persson alltför väl, och så började han fundera på att gifta sig. Ofta på sjövägen hade han mött Mariana, när hon gick från eller till sjömarkerna, där kreaturen betade. Han

hade blivit nyfiken på henne, och han undrade ofta, vad den tysta och bleka flickan gick och grubblade på i sin ensamhet. Hon liknade ingen av de andra töserna. Hennes stora svarta ögon voro alltid drömmande och sorgsna. Arbeta som två det kunde hon, det hade han också sett, det var den enda hemgift, som Aron Persson frågade efter. Mariana fick gärna vara fattig som en kyrkråtta, han hade inga släktingar, som kunde förarga sig över hans giftermål. Hon var den vackraste flickan, han hade sett, och det var mera värt än pengar. Det där mörka svårmodet i hennes blick skulle nog försvinna och bytas i strålande solsken, så fort hon fick sitt eget att komma till, det var han säker på, dysterhet tyckte han inte om, den spred en vantrevnad omkring sig, som han inte kunde uthärda. Aron Persson var inte den, som funderade länge på en sak. Fick han den inte i ordning snart, så tröttnade han eller glömde bort alltsammans. Därför sökte han upp Mariana, så fort han kunde. Hon blev inte förvånad, hon visste strax, varför han kom. Det hade hon sett i hans ögon var gång, de möttes på sjövägen. Och Mariana var färdig med sitt svar, hon hade bestämt sig. Så kom det till, att den fattiga tjänstflickan drog in som husmor i en av socknens finaste och rikaste gårdar. Mer än en av de gamla och visa skakade på sitt vita huvud, men själv tänkte Mariana, att det var till lyckan

hon drog in. Alltför snart skulle hon nog få veta, att hon misstagit sig.

Det fanns en, som aldrig kunde förlåta Mariana, att hon gifte sig med den rike Sörbybonden, och det var mor Vendla, Elimars gamla mor. Hon var gammal och värkbruten, och eftersom hon inte hade någon, som kunde ta hand om henne, måste hon komma till fattiggården. Det känns tungt för den, som trälat och slitit ett helt långt liv, att inte ha en egen spis att sitta och värma sig vid, när arbetsdagen är förbi. Mången blir bitter och tungsint, det kan ingen undra på. Mor Vendla hade alltid tänkt, att när Elimar kom hem från Amerika och fick sin egen lilla hybbel, så skulle han ta henne till sig, så hon skulle slippa att dö på fattiggården. Men när Elimar fick veta, att Mariana hade övergivit honom, skrev han till sin mor, att nu ville han inte komma hem mer. Han hade det bra, där han var. Vad skulle han hemma om. Då blev mor Vendla än mer förbittrad mot Mariana. Hennes fel var det, att Elimar någonsin for till Amerika, och hennes fel var det, att han blev där borta. Nu skulle mor Vendla få sitta här på fattiggården i all sin tid, och hon skulle dö utan att få se sitt enda barns ansikte en gång till här på jorden. Dagarna i ända satt hon med sin stickstrumpa vid fönstret och tittade ut på vägen, och så fort hon fick se Mariana gå förbi, reste hon sig på sina gamla

värkande ben och störtade ut för att överösa henne med de värsta okvädinsord, som hon kunde få tag i. Mariana visste sig ingen råd att undkomma. Hon måste gå förbi fattiggården varje gång hon skulle ner till kyrkbyn, och det var inte lätt att gå någon omväg. Men mor Vendlas onda önskningar och spådomar om straff och olycka vilade tungt på hennes sinne.

En kväll, Mariana hade varit gift i flera år redan, var hon på väg hem. Det var en tidig höstkväll, och luften var stilla och ljum. Månen stod bakom ett moln, men det var liksom dallrande silverljus i luften, och man kunde se det minsta föremål på vägen långt framför sig. Röda och gröna lanternor gledo fram långt därute på havet, och med jämna mellanrum strödde blänkfyren vid heliga Birgittas kapell ut sina lysande glimtar över slätten. Mariana såg alltsammans utan att se det. Hon gick i sina egna tankar på allt, som skulle sörjas för där hemma på gården. Det var mycket att styra med, och hon tänkte på det men utan all glädje. Då märkte hon plötsligt, att någon kom och gick bredvid henne, och när hon såg åt sidan, mötte hon Elimars sorgsna förebrående ögon. Elimar! Mariana stelnade till. Hade han då kommit hem från Amerika utan att hon hade hört talas om det? — Men i detsamma var han försvunnen. Då förstod Mariana, att det blott hade varit en syn, och hon påskyndade sina steg.

Plötsligt var han där igen, tätt intill henne. Mariana vågade inte lyfta sina ögon och se på honom, men hon visste ändå, att det var han. Hon kände, att han betraktade henne, och hon tyckte nästan, att han snuddade vid henne. En iskyla kom över henne, och hon nästan sprang det återstående stycket av hemvägen, men han var hela tiden tätt bredvid henne. Så kom hon äntligen till porten, flämtande och andfådd. Då var han plötsligt borta igen. Mariana drog en suck av befrielse och skyndade sig över gården och uppför den lilla stentrappan till huset. Men när hon öppnade dörren till farstugan, slog det emot henne som ett flammande eldhav, och därinne mitt i lågorna såg hon Elimar stå med händerna sträckta emot henne, och hans ansikte var blekt och ångestfullt. Mariana föll sanslös ner på farstubron, och där blev hon liggande, tills någon kom ut och fann henne där. Det var ifrån den tiden, som slöjan drogs från Marianas blick, och hon kunde se mera än andra människor.

Tiden gick, som den alltid går, och blott den, som har ett känsligt öra, kan höra ljudet av de tunga pendelslagen genom oändligheten. Aron Persson förblev densamme, som han alltid varit, munter och full av lustiga upptåg. Alltsedan Mariana kom i huset, kunde han ge sig ännu mera hän åt sitt fiske, och när det så föll honom in, blev han hela veckan igenom nere i sin sjö-

bod. Ingenting tycktes ta på honom, ingenting var han i stånd att i längden gräma sig över. Han var som en liten lustig tomtegubbe, och så såg han ut också med sin rödbruna luva, sin lilla röda nästipp och de långa lockarna, som ringlade sig om öronen. Han hade missräknat sig på Mariana. Hennes tungsinne hade aldrig lättats, det hade snarare tagit till med åren, och det tyngde och tryckte honom, när han gick där hemma. Men han hade ju sin sjöbod, och där hade han allting för sig själv. Och ville han ha sällskap, så fanns det ju fullt upp med folk i byn att gå till. Bysladdret visste mycket att berätta om den saken. Det påstod, att Persson sökte sin tröst två trappsteg norr om kyrkan. Där bodde jungfru Maria på Malmen. Det sades, att de myndiga män, som bestämde om socknens angelägenheter på kommunalstämmorna, stundom lade högtidligheten till sidan och sökte sin förnöjelse hos henne. Och den flitigaste gästen av alla var Aron Persson. Men bysladdret har många tungor, och var och en berättar sin historia för sig, och den ena är inte den andra lik.

Evelina var lik sin far, tanklös och lätt till sinnes, och den tunga tystnaden i hemmet var henne en förskräckelse. All hennes håg stod till dans och lekar, och så fort hon gjort sig fri från dagens sysslor, sprang hon till sina jämnåriga vänner i granngårdarna. Mariana var ensam. Den enda

solstråle, som fallit på hennes väg, slocknade, då hennes gosse dog. Sedan hade hon ingen, som slöt sig till henne. Tyst och sluten gick hon i sitt dagliga arbete, och hennes blick, som kunde se bortom gränsen, höjde sig aldrig mot den blåa himlen för att se Guds vackra solsken eller för att hälsa aftonstjärnan, när hon i regnbågsskimrande ljus gick fram ur dunklet över havet.

Tiden gick, som den måste gå. Nästa gång ödet nalkades den stora gården i Sörby, var ett par år efter det Evelina hade läst sig fram.

Det var, när järnvägen byggdes. De gamla, som buro dess tunga på sina skattesedlar, sågo med bekymmer mot framtiden och räknade och räknade. Skulle järnvägen bära sig eller inte? Skulle de få nytta av alla sina många utlagda pengar? Men ungtöserna oroade sig inte för sådant. Ty med järnvägsbygget kom också en hel skara unga arbetare, och när dagens arbete var slut, svärmade de ut över bygden som en flock nattfjärilar, och det blev en fart på dansen som aldrig förr. Underliga historier viskades från man till man, och Kajs Lisa fick höra mycket av gamla mor Kerstin, som brukade hjälpa till i köket i prästgården ibland.

— Ja, det är då gott, att en annan är gammal, för så kan en hoppas, att Vår Herre är så nådig och snart kallar en till sig, suckade mor Kerstin. För det är en farlig tid att leva i, en syndig och

gudsförgäten tid! En hör aldrig annat än otäckhet, människorna äro som förryckta. Tänk bara, vad det är många flickor som kommer i olycka!

Kajs Lisa nickade.

— Det är väl inte flera än förr, menade Judit, som stod i köket och tvättade strumpor åt sig.

— Inte flera än förr — — jo, det kan fröken Judit tro, det är. Det var väl sällan, som man hörde om sådan dålighet förr i tiden, jämrade sig mor Kerstin.

— Nå, det vet jag då inte vad jag ska säga om, vidhöll Judit, som råkade vara vid dåligt lynne. Tänk på Hor-Lotta, hon borta i Högtomta, som hade tretton ungar, alla med var sin far, och Aspens Brita hade sju, och Gök-Stina — — —

— Bevars, sade mor Kerstin stött och knyckte litet på sig. Nog går det an att räkna upp många, när man håller sig till pigor och fattighushjon och sådana, som ingen hut har. Men nuförtiden får man höra det dagligdags om sådana, som man tycker ska ha vett och förstånd att hålla sig ordentliga. Tänk bara på Erik Jons hustru i Vedby, hon, som fick barn i förra veckan, fastän hennes man varit i Amerika i tre år!

— Ja, sade Judit, vad hade han också där att göra? Han kunde haft sig hem för längesen, så hade hon nog aldrig börjat dragas med järnvägsarbetarna. Jag tycker inte, att det är rätt av en

man att vara borta från sin hustru så länge, när hon är ung.

Kajs Lisa började slamra med något i spiseln, så att man inte kunde få öronljud på en lång stund, och mor Kerstin såg blygsamt och anständigt ner på sitt arbete. Ingen talade på en stund, och så fortsatte mor Kerstin utan att låtsas om Judits sista ord.

— Ja, det kommer nog snart att spörjas nytt om dem, som man aldrig kunde tro det om. Vad säger fröken Judit för resten om Sigrid, Unoses, som fick trillingar i går?

— Vad ska jag säga. Det förslår ju, när man skaffar sig så många på en gång, och det finns gott om födan på gården, så det behöver inte gå någon nöd på dem. Men det är bara det jag vill ha sagt, att det är inte värre nu för tiden med sånt, som mor Kerstin säger, utan det är precis likadant. Och så kommer det nog också alltid att förbli.

Och Judit tog sina strumpor och gick och hängde ut dem i solskenet. Kajs Lisa kastade en ogillande blick efter henne. Judit var ju trettio år snart, hon borde väl själv veta, vad som passade sig att säga för en ogift flicka. Men Kajs Lisa ville inte tillrättavisa henne, så länge mor Kerstin var med, som inte hörde till huset. Hon skulle nog få fram vad hon ville, när tid och stund passade.

*

Alla träd stodo nakna. Det var bara valnötsträdet, som inte tycktes brådska med att fälla sina doftande, mörkgröna blad. Och högt uppe i den väldiga kronan satt ännu här och där en knippa nötter, som vinden ruskade ner, när den i morgongryningen kom susande från havet. Mariana hade varit inne hos sin själasörjare över en timme. Kanske lyckades han finna ett ord av tröst för denna ensamma själ, som alltid slöt sig så förbehållsamt om sina sorger och svikna förväntningar. Nu öppnade han dörren in till salen och sade vänligt med sin lugna och lågmälda röst.

— Kom nu, Mariana, och sitt en stund härinne hos de andra. Det brådskar väl inte alltför mycket att komma hem. Flickan får väl sin vård ändå ett par timmar.

Mariana gick lydigt bort och satte sig i den stora länstolen vid sidan av orgeln. De gula rosorna i kristallvasen på bordet skimrade matt i den bleka höstdagern. Marianas blickar tycktes vila på dem, men hon såg dem inte. Hennes tankar fortsatte oavbrutet att gå i samma riktning som förut.

— Och så står en där med skammen inför hela socknen, mumlade hon.

— Ånej, Mariana, ånej, säg inte så.

Moster Tines gamla bräckliga röst lät ängslig och bedjande. Men prästfrun sysslade ivrigt med kaffebrickan. Hon ville säga något tröstande, men

vad skulle hon väl finna på? Osedlighet var ju i alla fall osedlighet, om man också vände på det tjugunio gånger. Hur skulle man kunna finna något förmildrande i det?

— Nå, hur är det med Evelina, vad säger doktorn, frågade hon slutligen.

Mariana såg rakt framför sig.

— Hon kommer att dö, säger han. Hon måste ha lugn, och det kan hon inte få. Hon är inte i stillhet ett enda ögonblick, hon bara gråter och gråter och ropar på den där — — — den där röde rallaren, som han kallades. Och gossen sin vill hon inte se åt ens. Inte förrän han, rallaren, kommer, säger hon. Han måste komma och lägga barnet till henne, och så skall allting bli gott emellan dem igen.

— O, gode Gud, ingen kan ge tröst utom Du, suckade moster Tine.

— Och röde rallaren, var är han nu?

— Det är ingen, som vet, vart han tagit vägen, han har rymt från arbetet. Kamraterna säger, att han har talat om att fara till Amerika i lång tid. Och vad skulle det för resten nytta till, om en också finge rätt på honom. Persson vill inte veta av honom. Han skulle ju få gården med Evelina, men en sån där kringstrykande rallare är ingenting att lita på, och vad förstår han sig på att sköta en gård. Vore det bara någon härifrån sock-

nen, som en kände, och som hade haft litet med gårdsbruk att göra!

— Evelina är så ung, menar prästfrun, bara sjutton år, och då tar man allting så häftigt. Men hon kommer nog att lugna sig snart. Ungdom glömmer så fort.

Mariana ryckte till. Det gick som en ljusvåg över hennes ansikte, och ögonen blänkte som stjärnor.

— Nej, sade hon lågt, nej, inte alla. Somliga kan aldrig glömma, aldrig i tiden! De gå där bara för sig själva och tänka och tänka, och så blir det alltmer och mer klart för dem, att de ha kommit bort från den, som de aldrig skulle ha skilt sig ifrån.

Ingen talade på länge. Då kom Eva sakta in och satte sig bredvid Mariana. Eva hade blivit en helt annan, sen hennes fästman bröt deras förlovning. Alltid hade hon varit fåordig och stilla, men nu slöt hon sig alldeles inom sig själv. Hon hade kommit till att likna moster Tine alltmer och mer, hon var bara ännu mera förfinad, nästan eterisk. Vad hon tänkte, anade ingen, men när hon såg på en med sina stora mörkblå ögon, kändes det, som om en mild och vänlig solstråle lyste en rakt in i själen. Kanske kände Mariana det så, hon också, ty det förstelnade uttrycket i hennes ansikte började långsamt smälta vid Evas deltagande blick.

Ack, sade hon, och rösten ljöd som i en snyftning, vad ska det väl bli av Evelina stackare, om inte Vår Herre är så nådig och tar henne till sig?

— Mariana, inte får man önska döden på sitt eget barn!

Den gamle prästens röst ljöd allvarlig och förebrående. Det kom en nästan trotsig glimt i Marianas blick.

— Inte kan jag väl önska henne att leva. För så får hon ju gå där på gården hela sitt liv med skammen. Det är ingen, som vill ha henne efter detta.

— Visst så, Mariana, visst så, sade moster Tine. Det kommer nog alltid någon friare till slut. Det är ju också en sådan stor och grann gård att komma till.

Mariana såg förebrående på henne.

— Inte ska Evelina ta någon, som bara vill åt gården, och tar alltihop det andra med på köpet. Sådant kan aldrig bli bra i längden för någondera. När man är ung, tror man det inte, men man får nog reda på det sen, om man ger sig i det. Jag har kommit att tänka, att detta världsliga är i alla fall ingenting annat än fåfänglighet, och någon riktig glädje är det aldrig med det. Man kan fäkta och sträva sig fördärvad efter det, och så vet man ändå inte ens, om man får behålla det till döddagar. För se allt detta härnere är ju

i alla fall bara ett lån, som Gud låter oss ha, så länge det behagar Honom.

Mariana steg upp.

— Jag har ingen ro längre, sade hon. Jag måste gå. Det kunde ju hända något hemma med flickan.

Det knakade och gav sig i de gamla kvarnskroven på landborgen, när sydväststormen kom farande. Han hade ingen försyn för dem. Hade de inte stått länge nog, de gamla skrällena, i hundratals år och mera, och han tog sats och ruskade om dem, så att vingarna yrde runt, som snurrades de av väldiga jättehänder. Här och där knäcktes en vinge och for med brak och dån åstad genom luften som en stor svart läderlapp, till dess sydvästen ett ögonblick släppte taget, och vingen föll ner på slätten och blev liggande.

Det var i julveckan. Ingen snö föll, men marken var vit av frost i gryningen. När solen steg upp, såg hon, att de sista rosorna hade följt de röda nejlikorna, och det fanns ingen enda rosenknopp kvar att sätta på julbordet.

Det bankade på ytterdörren. Men Eva, som satt vid orgeln och spelade, hörde ingenting för stormens larm. Då rycktes salsdörren upp. Det var Aron Persson, som kom in. Om inte kyrkoherden var hemma?

Eva vände sig förskräckt och mötte hans ostadiga, förvirrade blick.

— Nej, far är inte hemma.

— Kanske det dröjer länge innan han kommer?

Eva såg forskande på honom.

— Är det något alldeles särskilt, som står på, frågade hon.

— Mariana är sjuk. Hon vill ha prästen till sig.

— Jag ska säga till far, så fort han kommer. Det dröjer nog inte så länge. Är Mariana mycket sjuk? Har doktorn varit hos henne?

Han skakade på huvudet.

— Nej, hon vill inte ha någon doktor till sig. Hon vill dö i fred, säger hon.

— Vad har det då hänt henne?

Persson såg på Eva med en hjälplös blick.

— Jag vet inte, jag vet ingenting, sade han. Hon låg i farstun utan sans i går kväll, när jag kom hem, och när vi klädde av henne, var hon alldeles blå över hela kroppen, som om någon hade slagit eller nupit henne. Gamla Hedda har vakat hos henne i natt, och hon har bränt kol över henne. Det skall vara så bra mot gastnyp, säger hon. Men Mariana blir inte bättre ändå. Hon säger, att det är slut med henne nu, och hon får gå härifrån, och det är hon glad för. Inte kan jag tycka, att hon har haft det svårt

här. Jag tycker tvärtom, att hon har haft det bättre än många andra människor. Aldrig har jag sagt ett ont ord åt henne, som jag kan komma ihåg. Hon har fått styra med sitt, och jag har haft mitt. Men Mariana kan man inte begripa sig på. Hon har aldrig varit glad som andra.

All hans vanliga munterhet var borta, och han såg på Eva med en skygg, frågande blick i sina livliga ögon.

— Mariana sörjer väl sina barn, sade hon.

— Det, som inte kan ändras, skall man väl inte gå och hänga huvudet för år ut och år in. De levande måste väl leva för de levande och inte för de döda. De sista par åren har hon ju för resten haft Evelinas pojkte att syssla med. Det har väl varit lika bra, som om det varit hennes egen.

— Kanske inte ändå, sade Eva stilla. Vem kan ana vad ett modershjärta går och längtar efter!

Tankfull och bekymrad stod Persson där en stund och vände sin bruna luva ut och in mellan fingrarna.

— Jag har aldrig kunnat begripa mig på sånt där, mumlade han slutligen. Det finns ju så mycket, som är roligt här i världen.

Eva log lite.

— Nu går jag hem, sade han tvärt. Bara inte kyrkoherden dröjer för länge!

Och han skyndade sig ut genom dörren. Men

Eva satt kvar vid orgeln och spelade sakta för sig själv, medan skymningen föll, och tankarna gingo.

Äntligen kom snön. Allteftersom den började falla, tätare och tätare, tystnade stormen, och det blev stilla i rymden. Mörkret kom utan stjärnor, och i den djupa vita tystnaden blev vart hus till en värld för sig, skild från det omgivande genom en mur av fallande flingor.

Inne hos Mariana brann en lampa med matt låga, och det stora rummet låg mest i dunkel. Mariana ville ha det så. För hennes ögon var mörkret försvunnet, och allt syntes strålande och ljust som till bröllop. Hela dagen hade hon legat och väntat på prästen, men när han äntligen kom, var hon så svag, att hon knappt orkade tala.

— Hur är det, Mariana, frågade han och tog vänligt hennes hand.

Hon lyfte sin blick emot honom, och han förundrade sig, när hon svarade:

— Tack, nu har jag det bra. Men, tillade hon om en stund, det har varit svårt för mig.

Hon låg tyst några ögonblick. Så gjorde hon tecken åt de andra, att hon ville vara ensam med prästen, och när de hade gått, började hon att tala med sin klara, liksom genomskinliga röst.

— Det är så mycket, som har varit tungt och svårt för mig, svårare än någon skulle kunna tänka sig, men en vill ju aldrig tala om sådant,

när en går uppe bland människorna. Som nu detta med mor Vendla. Hela socknen vet ju, hur det var mellan mig och Elimar, det har hon talat om för alla och envar i trettio år nu snart. Det kan väl vara, att jag misstog mig den gången — men jag var ju så ung, och jag hade en sådan förskräckelse för fattigdomen. Vi hade ju haft det så svårt hemma, jag och mina syskon, och så måste vi tidigt ut och arbeta hos andra, och det var allt bra hårt många gånger. Jag tänkte ju ibland på mig själv, hur det skulle kännas, ifall jag skulle behöva släppa mina barn ifrån mig, när de voro lika små, som jag var, när jag kom hemifrån. Ja, så tänkte jag då. Men nu tror jag inte, att Gud menar, att vi skola gå och bekymra oss så där för hela livet. Vi voro ju unga, både Elimar och jag, och vi kunde arbeta. Det hade nog gått bra i alla fall. Mor Vendla har aldrig förlåtit mig, att jag inte höll fast vid Elimar. Det kan ingen tro, vad det har varit svårt för mig att höra henne ropa och träta var gång, jag gick förbi fattiggården. Jag måste ju där förbi nästan varenda dag, och jag ville inte gå en omväg, så att hon inte skulle se mig. För så skulle folket i byn ju ha sagt, att jag var rädd och höll mig undan. Så har det hållit på i trettio år nu, och det har varit tungt många gånger.

Mariana tystnade och flämtade häftigt efter andan. Prästen böjde sig ned över henne och strök lugnande hennes händer.

— Tänk inte på det nu, Mariana. Det är ju förbi, och mor Vendla är död. Hon dog i går.

— Ja, ja, jag vet det, viskade Mariana med en rysning. Det är ju det, som jag måste tala om. Jag blev så glad i går, när Magnhild kom in och berättade, att hon hade fått höra, att mor Vendla var död. Jag har inte blivit så glad på mycket länge, och jag tänkte, att nu skulle jag äntligen få gå i fred för henne på vägen. Men det var en ond tanke, och när man ger det onda plats i det inre, så får det också makt över en i det yttre. Om eftermiddagen var jag ensam här hemma. Persson var borta, Mia gick i ladugården och passade kreaturen, och Magnhild hade tagit gossen med sig och var i byn ett ärende. Då hörde jag, att någon bankade hårt på ytterdörren. Jag gick genast ut och öppnade, men där fanns ingen. Det var väl stormen, tänkte jag och gick in igen. Men om en stund bankade det hårdare än förut. När jag kom ut, fanns där ingen då heller. Så fick jag gå fyra, fem gånger, och när jag inte såg någon, tänkte jag, att jag inbillat mig alltsammans och ville inte gå ut vidare. Men då var det, som om någon skakat ytterdörren allt vad han orkade, och det dunkade i väggen också. Jag måste ut igen, och då gick jag runt hela huset och tittade, men det syntes ingen. När jag kommit in i farstugan, stod jag en stund och höll i ytterdörren, och jag var så förargad, att jag inte visste till mig. — Vem är det då, som inte låter

mig få vara i fred, ropade jag ut i mörkret. Då tyckte jag, att jag hörde ett hånskratt, och det var mor Vendlas röst, det hörde jag tydligt. Jag förstår inte, hur det kom sig, men jag hade blivit så otålig av att springa där ut och in, och jag kunde inte bärga mig utan skrek: Är det ni, mor Vendla? Kan jag då inte få vara i fred för er ens efter döden? I detsamma slets dörren ifrån mig. Någon grep tag i mig och kastade ikull mig på golvet, och sen vet jag ingenting mera. Jag kom inte till mig igen förrän Persson hade fått mig i säng. Men jag ville ingenting säga åt honom. Gamla Hedda såg strax, hur det var fatt med mig, och hon har försökt allt, vad hon kan, men jag har fått nog nu, tänker jag. Hela natten har jag legat och ängslats och våndats över, att jag nu skulle dö, och att jag måste träffa henne, som har suttit därborta och hatat mig i trettio år. Men fram på morgonsidan slumrade jag till några minuter, och när jag vaknade, fick jag se Elimar stå vid min säng, och han höll gossen min i handen, gossen, som dog för mig. Och Elimar såg på mig alldeles som förr i världen, då vi voro unga, och jag kunde höra, hur han viskade: Så kommer du då, så kommer du då äntligen, Mariana. Jag har fått vänta länge. Då kom det över mig en sådan frid, som jag aldrig har känt under hela mitt liv. Nu känner jag mig inte ensam längre, och jag är inte rädd för att dö. Elimar går med mig, Elimar och gossen.

Det kom som en förklarad glans över hennes ansikte, och blicken gled förbi prästen ut i dunklet och log mot något, som var osynligt för hans ögon. Han lade sin hand över hennes panna, liksom ville han skymma bort de lysande töckenbilder, som svävade för hennes syn.

— Mariana, sade han. Tänk inte längre på människor och människors tillgivenhet, tänk på det, som evigt består, den gudomliga kärleken.

Och han tog fram sin bibel och frågade, om hon inte ville höra ett stycke ur den.

— Jo, tack, svarade hon, ännu leende mot de osynliga gästerna i rummet. Och sen ville jag gärna, att Magnhild skulle komma in och sjunga en psalm för mig. Hon ska sjunga ”Var hälsad sköna morgonstund”. Jag vill höra en julpsalm innan jag går bort. Det är ju julafton i dag.

LUSTIG DÄNGA

Liksom skuggor, skymtande i dunkel, sväva för ens blick en sekund och svinna, så glida ur det förflutna enstaka gestalter fram, och över deras anleten faller blott då och då en glimt av minnets nyckfulla irrbloss. Några äro blott stumma bilder, som blicka emot oss i tystnad, men omkring andra är det ett sus av ord och toner, hemlighetsfullt och lockande och dystert. Till de senare hör Lustig Dänga. Det var hon själv, som kallade sig så, och ingen människa brydde sig om att använda något annat namn på henne. Om jag någonsin hört hennes riktiga namn, så har jag för länge sen glömt det. Ännu i dag kan jag se henne för mig med sitt vita huckle kring huvudet och den stickade snibbschalen om axlarna, lika tydligt som om det vore i går, jag såg henne sist eller kanske rättare drömde om henne.

Posthornet hade väckt mig i gryningen. Det var sommar, och fönstren stodo öppna till trädgården. Under de stora träden var det mörkt, men i öster svävade en rosenröd strimma, och himlen var sällsamt blå. Långt ute på grannens åker såg jag Lustig Dänga långsamt vandra fram och åter, och för varje steg hon tog, böjde hon sig ned och tog upp något ur säcken, som hon bar. Emmeli

i köket berättade, att det var sot, som hon strök på potatisblasten. Det skulle bota den för en sjukdom, som höll på att fördärva potatisen över hela åkern. Ty Lustig Dänga kunde bota både folk och fä och växter med sina konster. Det hade hon lärt sig en julnatt, när hon gått på tre kyrkogårdar, berättade Emmeli. Vad hon hade haft för sig på kyrkogårdarna, visste ingen så noga, men när hon kom till den tredje, skulle hon gå upp till kyrkodörren och genom nyckelhålet sticka in brödet, Jesu egen heliga lekamen, som hon hade gömt undan vid sin sista nattvardsgång. När Lustig Dänga gjort så, hördes ett förfärande dån. Blåa blixtar ljungade från alla håll, och kyrkan skakade i sina grundvalar. Plötsligt fick hon se Kristus nalkas i en vit sky. Han betraktade henne med sina sorgsna milda ögon, och blodet strömmade ur alla hans sår.

Men nedanför kyrktrappan stod mörkrets furste i eld och rök, och han höll en svart bok i handen. Lustig Dänga sträckte sig fram efter boken. I detsamma gick ett moln över månen, kyrkan skakades av en förfärlig åskskräll, så att kajorna i tornet förskräckta flögo ut. Den onde försvann i en svavelånga, och Lustig Dänga föll sanslös ned på kyrktrappan. Men nedanför trappan låg den svarta boken, och dess hemlighetsfulla skrift var skriven med blod. Det var ur den, som Lustig Dänga hämtade sina hemliga kunskaper om underbara örter och läkande salvor.

— Men, sade Emmeli, hon har försvurit sin själ åt den onde, och därför ska man förakta henne. Och man ska akta sig för att ta henne i hand, man ska bara peka finger åt henne, när man möter henne. Glöm inte det, lillan! Ta henne för all del inte i hand, nästa gång hon kommer!

Jag var kanske tre år, och det fanns knappt någon, som jag beundrade så mycket som Emmeli i köket. Ingenting var så underbart som att få komma ut till henne om söndagseftermiddagarna och höra på hennes visor och historier. Den, som inte själv har erfarit det, kan aldrig förstå, vilken outsäglig helgdagsstämning det vilar över ett lantligt kök en söndagseftermiddag. Allting är så fint och putsat. De gårandiga trasmattorna riktigt lysa, när solstrimman dansar över dem, golvet är vitskurat, på bordet ligger en ren duk, och den stora klockan på väggen tickar och tickar i tystnaden. Jag brukade få sitta på det stora sockerskrinet i hörnet med katten i knäet. Emmeli var så fin i sin röda söndagsblus, och hjärtat riktigt smälte i mig, när hon tog sin gitarr och sjöng:

Tordyvel skicka mig bud, pyrum,
om jag ville bli hans fru, pyrum.
Och det ville jag pyrum pattrum attrum jockum
jockum petri attrium.

Allt vad Emmeli sade, var kungsord för mig, och när hon menade, att jag inte skulle hälsa på Lustig Dänga eller ta henne i hand, rättade jag

mig villigt efter henne. När Lustig Dänga kom nästa gång, kröp jag bort i en vrå och stack händerna bakom ryggen. Hon gav mig en ond blick och gick därefter utan ett ord och satte sig att dricka sitt kaffe som vanligt, fyra fingrar under tefatet och lillfingret rätt ut i luften, styvt som en pinne. Från den dagen blev jag sjuk, sade min fostermor, och hon trodde för sin del orubbligt på, att Lustig Dänga hade förgjort mig. Bara jag ville ta henne i hand, så skulle jag nog bli bra. Men jag ville inte, och jag var envis. Min fostermor bad och befallde, men ingenting hjälpte. För resten kände jag mig inte alls sjuk, men jag hörde, att min fostermor berättade, att jag blev sämre för varje dag. En morgon, när jag vaknade, låg min fostermor på knä vid min säng och bad mig med tårar i sina vänliga ögon, att jag skulle göra henne till viljes och ta Lustig Dänga i hand. Då kunde jag inte motstå henne längre utan lovade att göra, som hon sade.

Samma morgon kom Lustig Dänga, och när hon kom in i mitt rum, kravlade jag mig upp ur sängen och räckte henne min hand. Hon tog den utan att säga något, men när min fostermor åter började tala om min sjukdom, som ingen kunde bli klok på, gav hon henne ett råd, huru jag skulle bli bra. Först skulle man skrapa på den yttre dörrtröskeln nio gånger med en slö kniv, och det, som man fick upp, skulle min fostermor lägga på sin vigselring och röra ihop med nio droppar

blod från sin vänstra ringfinger. Och detta skulle jag äta upp. Det gjorde jag också och hade intet men av det. Och det fastän vår yttersta dörrtröskel var den smutsigaste i hela byn, ty där gick dagligen en ström av folk ut och in. Men min fostermor påstod, att jag blev bra ifrån den dagen.

Detta var den sista bragd Lustig Dänga utförde, ty snart därefter fann man henne död i sin stuga. Ingen anhörig hade hon, som följde henne till graven, men från varenda en av de små stugorna längs vägen, där kistan for fram, skyndade folk ut och kastade en skyffel aska efter vagnen, för att hon inte skulle gå igen. Det var kanhända ett kraftigt medel, ty fastän socknen var och förblev besvärad av alla slags spöken, så hörde man aldrig talas om, att någon sett eller haft ont av Lustig Dänga. Så gled hon in i skuggornas värld och blev borta. Men i de långa höstkvällarna, när folk makade sig samman kring elden, var det ofta någon, som med halvhög röst talade om gåtfulla händelser i det förflutna, och då hände det nog mer än en gång, att Lustig Dängas namn blev nämnt. Ingen kunde skåda i det fördolda som hon. Alla hemligheter tycktes uppenbarade för hennes blick, och från när och fjärran söktes hon av sådana, som trodde sig ha blivit bestulna eller på något oförklarligt sätt förlorat något. Lustig Dänga visste besked, men det var inte alltid, hon ville begagna sina kunskaper rätt, såsom när Lars

Henriks hustru Gunhild hade förlorat sin vigselring.

Lars Henrik var den rikaste bonden i Odensflisa, och mer än en mora hade sina blickar på hans gård och önskade, att hennes egen dotter skulle få bli den, som styrde och ställde där i huset. Framför alla andra var det mor Helga i Gillegården, hans närmaste granne, som av all makt arbetade på att få honom fast för sin dotter Astrid. Men Lars Henrik hade inte sina tankar åt det hållet. Allt gick honom väl i händer, han hade mer än nog, och han brydde sig inte om att se efter en rik hustru. Och så tog han sig en flicka utsocknes ifrån, en fattig tjänstflicka, som ingenting förde med sig till gården annat än sina milda blå ögon och ett par händer, som voro lika flinka att hjälpa andra som när det gällde det egna arbetet. Mor Helga kunde inte övervinna sin förtrytelse, och hon beslöt i sitt sinne att hålla ögonen på Lars Henriks gård för att se, hur det gick till där. Det fanns flera, som tänkte som hon, och där onda ögon hålla vakt, finns det alltid något att se. Så kom det sig, att det snart började talas illa i byn om Gunhild, Lars Henriks unga och vackra hustru. Det påstods, att hon brydde sig mer om Bengt Löpare, en av drängarna på gården, än om sin egen man. Det viskades och viskades, och slutligen kom ryktet också för Lars Henriks öron, det ställde mor Helga om. Men Lars Henrik skrattade bara och trodde mera

på sin hustru än på de onda tungorna. Inte ens mor Helga kunde få honom på andra tankar.

Tiden gick, och de onda ögonen höllo allt fortfarande trogen vakt. Så hände det, att Gunhilds vigselring plötsligt blev borta. Någon visste berätta, att hon hade givit den åt Bengt Löpare, och en annan hade till och med sett den hos honom. Det hade blänkt till engång, när han hastigt drog upp någonting ur fickan, Lars Henrik hade inte sett, att Gunhilds ring var borta, förrän mor Helga viskade honom det i örat, och hon tillade hemlighetsfullt, att litet var nog visste, var ringen stod att söka. Kanske hade till slut ett eko av de många onda orden stannat i hans öron och alstrat en skymt av misstro. Lars Henrik skrattade inte den gången. Om kvällen, när han kom hem, frågade han Gunhild i skarp ton, varför hon inte hade ringen på sig som vanligt. Hon blev alldeles blek av förskräckelse och skyndade sig att säga, att hon bara glömt att ta den på sig.

— Så tag den på dig i morgon då, befallde han strängt och gick ifrån henne.

Men dagen därpå var Gunhild alltjämt utan sin ring, och nu måste hon tillstå för sin man, att hon inte ens visste, var ringen fanns. Då blev Lars Henrik för första gången ond på henne och sade, att hon måste leta reda på ringen, ty annars visste han inte, vad han skulle tänka om henne.

Bengt Löpare hade för länge sedan lämnat sin tjänst i gården, men de onda tungorna påstodo,

att Gunhild och han i hemlighet brukade mötas i hasselskogen vid de tre stora stenblocken, som kallades Odens flisor, och som Sleipner har sprängt en gång, när Oden var ute och red och hade särskilt bråttom. Lars Henrik gick för sig själv, tyst och sluten, och lurade med mörka blickar på sin hustru, och till allt vad hon sade till honom, gav han hårda och ovänliga ord. Då var det, som mor Helga i Gillegården rådde honom att sända bud till Lustig Dänga för att fråga henne, var ringen fanns. Det ville Lars Henrik inte höra talas om i början. Han trodde inte på sådana konster, sade han, men när ringen förblev borta, gav han slutligen med sig. Man kunde ju höra efter, vad hon hade att säga. Då begav sig mor Helga i hemlighet av till Lustig Dänga och lovade henne en stor belöning, om hon ville göra henne till viljes i en sak. När Lars Henrik frågade henne, var hans hustru hade gjort av sin vigselring, så skulle Lustig Dänga svara, att Gunhild hade givit bort den till en, som hon brydde sig mer om än om sin egen man. Lustig Dänga lovade att göra, som mor Helga bad henne.

Nu var det så, att Lars Henrik tyckte mycket illa om att låta Lustig Dänga blanda sig i något, som angick honom, och därför sköt han upp saken dag för dag. Men till slut tog Gunhild mod till sig och bad honom, att han skulle låta det bli av. Kanske kunde man ändå få veta något.

— Såå, sade Lars Henrik, du vill också veta något, du!

Gunhild svarade ingenting utan gick stilla till sina vanliga sysslor, men hennes steg voro tunga.

Lars Henrik begav sig till stallet, och när han fann en av drängarna stå sysslolös och hänga i stalldörren, befallde han honom att genast sadla en häst och rida till Rödhälla, där Lustig Dänga bodde, och fråga henne, om hon kunde ta reda på, hur det hängde ihop med ringen. Hon skulle få gott betalt för sitt besvär. Drängpojken hette Hilding, och han var Gunhild mycket hängiven, ty hon hade varit som en mor för honom. Han var femton år och visste varken om far eller mor utan hade fått växa upp på fattiggården. Det var Gunhild, som hade tagit honom därifrån och låtit honom få tjänst på Lars Henriks gård. När han nu gjorde sig i ordning att rida åstad, kom Gunhild ut till honom med matsäck, ty vägen till Rödhälla var lång, och han skulle bli borta över natten. Hon såg på honom med sina sorgsna ögon och sade:

— Uträtta nu ditt ärende väl, Hilding, och giv noga akt på allt, som du får höra och se!

Det lovade pojken, och så gav han sig åstad. Lustig Dänga hade väl reda på allt, vad Hilding hade att förtälja, men hon låtsade ingenting om utan hörde noga på hans berättelse om allt, som hade tilldragit sig. Därefter sade hon betänksamt:

— Det är en mycket svår sak, du kommer med

där, och det är inte gott att svara så här med ens. För resten är det sent på kvällen, så det är bäst du blir här i natt. I morgon kan jag kanske lämna dig besked.

Det fanns bara ett rum i stugan och en enda säng, och i den skulle Lustig Dänga själv ligga. Därför fick Hilding reda till ett nattläger åt sig, så gott han kunde på en bred, väggfast bänk. Där låg han nu och försökte hålla sig vaken, så att han skulle få se, vad Lustig Dänga ämnade ta sig till. Han förstod, att hon hade något särskilt i görningen, ty hon kunde inte ligga stilla i sin säng utan steg oupphörligt upp och tittade ut genom fönstret. Slutligen, när hon var säker på, att pojken sov, gick hon sakta bort till dörren och öppnade den på glänt. Därefter kastade hon sig åter på sängen och väntade. Det dröjde en liten stund. Så fick pojken höra ett tungt lufsande utanför, och strax därpå kom en stor svart hund med eldögon in i stugan. Först nosade han misstänksamt på Hilding, men pojken låg som en död, och då tassade han bort till Lustig Dänga och krafsade tre gånger på sängkanten. Hon satte sig genast upp och tog hunden i hans rufsiga öron och sade:

— Jaså han väntar på mig nu. Ja, hälsa din husbonde, att jag kommer.

Så lufsade hunden ut igen, och Lustig Dänga skyndade sig efter, så fort hon hade fått på sig lite, ty det blåste en skarp nattvind därute. Hil-

ding väntade en stund. Så steg han upp och smög sig sakta efter henne ut på gården. Det var alldeles kolmörkt. Pojken tyckte sig aldrig ha sett en så svart natt i sitt liv. Det var, som om han med ens hade kommit femtio famnar under jorden. Månen, som nyss satt så lysande och silvervit i den blåa sensommarnatten, var försvunnen. Alla stjärnor voro bortsopade. Det var alldeles som om en svart slöja hade bretts ut över nejden. Långt borta hördes ett dovt mullrande, det lät som ett avlägset tordön, och pojken kände en stark lukt av svavel. Borta vid fähusväggen syntes ett blåaktigt sken. Pojken hörde liksom stamp av en väldig hästhov, och han såg gnistor flyga omkring åt alla håll. Då hörde han Lustig Dängas hesa, pipiga röst. Hon talade med någon, men han kunde omöjligt fatta, vad hon sade. När hon slutat, hördes en annan röst, dov och hemsk, pojken visste inte, om det var en levande varelse, som talade, eller om det var det fjärran tordönets mullrande, som plötsligt blev till ord.

— Det är bra, mullrade rösten, du sköter dig alltid förträffligt. Och nu skall jag säga dig, var ringen finns. Den ligger i magen på den vita galten. Den rullade ner i hans ho, när han fick mat häromdagen, och så slök han den förstås. Men den har satt sig fast i en tarm, så det finns ingen möjlighet att få ut den igen, om man inte slaktar galten.

— Och hur blir det, om jag säger, att Bengt

Löpare har fått ringen, frågade Lustig Dänga, och nu var hennes röst gäll och genomträngande.

— Då kommer Lars Henrik att tro dig och förskjuta sin hustru, och så får du den stora belöningen, som mor Helga i Gillegården lovade dig.

Det hördes ett underligt ljud som av ett skrattande tordön i fjärran, och vid skenet av en svag blixt tyckte sig Hilding skymta en hög, mörk skepnad, som rörde sig borta vid fähusväggen. Då smög han sig tyst tillbaka till stugan och kröp ihop på sin träbänk, och när Lustig Dänga kom in om en stund, låtsades han sova, som om han aldrig tänkte vakna mera.

— Vakna, pojke, ropade hon och ruskade honom. Din häst är orolig. Han stampar och gnäggar därute, så att jag måste gå ut och se till honom. Om du inte rider hem genast, är jag rädd, att han sliter sig lös och går ifrån dig, och så blir du tvungen att gå hela den långa vägen hem till Odensflisa.

— Det är alldeles mörkt, det är ju mitt i natten, menade Hilding förundrad.

Lustig Dänga skrattade.

— Var inte ängslig du! Jag ska nog laga, att du får sällskap till solen går upp, och du ska inte heller behöva stiga av och öppna grindarna.

Pojken kunde inte hjälpa, att han ryste till. Det sällskap, som Lustig Dänga kunde ha att bjuda honom, var inte av det slag, som han var angelägen att ha.

— Och vad ska jag säga min husbonde, frågade han.

— Jo, det ska du säga honom, att i den röda stugan i hasselskogen bortom Odens tre flisor, där finns den, som bäst har reda på, var ringen finns. Så har han besked.

— Ja, sade pojken. Det har han.

Men den röda stugan i hasselskogen bortom Odens tre flisor var Bengt Löpares. Där bodde han tillsammans med sin gamla mor.

Därefter gick pojken ut och tog sin häst. Den var alldeles vild av ångest, och fradgan stod om munnen som en vit sky. När den fick höra Hildings röst, lugnade den sig något, men knappt hade han satt sig upp och kommit ut på vägen, förrän den satte av i sken, som om den hade haft eld i svansen. Stormen ven som förut, men mörkret hade lättat en smula. Den täta molnslöjan hade rivits itu. Svarta skyar jagade fram över himlen, och mellan dem svävade här och där en lysande silverblek stjärna. Pojken såg varken åt höger eller vänster, han for fram som stormvinden själv, och om han hade sällskap eller ej, det visste han inte. Men det var, som Lustig Dänga hade sagt. Han behövde aldrig göra sig omak att gå av och öppna grindarna åt sig. Så fort han närmade sig en grind, flög den upp på vid gavel, och så gick det hela vägen ända hem till Odensflisa. Det var en natt, som Hilding aldrig kunde glömma i hela sitt liv. När dagens glöd äntligen

steg ur havet i öster framför honom, och stararna begynte glamma kring sitt morgonmål på fälten, då kände han det, som om han från dödsrikets dal kommit upp till Guds vackra värld igen. På hälften så lång tid som vanligt hade han ridit den långa vägen mellan Rödhälla och Odensflisa, men när han kom in på gården, var hästen nära att stupa.

Lars Henrik var redan ute i marken, men Gunhild kom ut och tog emot honom. Hon var förvånad, för hon hade inte väntat honom hem så tidigt. När pojken hade fått sansa sig och komma till ro, började han berätta allt vad han hade hört och upplevat hos Lustig Dänga, och vad hon hade sagt till honom. Gunhild hörde tankfullt på honom, och när han hade slutat, sände hon bud efter Lars Henrik. Han ville först inte höra talas om att slakta den vita galten, men Gunhild bad honom så enträget, att han slutligen gav med sig. Och se, när de rensade inälvorna, så hittade de ringen, alldeles som pojken hade hört den mörka skepnaden säga till Lustig Dänga. Då förstod äntligen Lars Henrik, att allt, som mor Helga och andra hade viskat honom i öronen om Gunhild och Bengt Löpare, inte hade varit annat än det svartaste förtal, och från den stunden kom det aldrig mera ett ont ord eller en skugga av misstanke emellan dem. Men Lustig Dänga och hennes falska råd frågade de aldrig efter vidare.

LERKAKA SPÖKE

Tre små flickor skulle gå och plocka blåsippor. Det gör alla små flickor, så fort solen skiner vackert en dag, och snön har smält. För det är med småtöserna som med lärkorna. De gå aldrig efter almanackan utan efter Guds egen vackra sol. Och när den börjar lysa klart över Alvaren och hasseldungarna, då kommer Ölands lärka igen från sin Afrikafärd, och hennes sång lockar fram små glada ansikten ur alla de små stugorna.

De tre små flickorna gingo mitt på vägen och höllo varandra i hand. Det var Mildrid på Kullen och Kalle Spelers Mia, och i mitten gick lilla Anna, den minsta och gladaste av alla tre. Hennes ljusa hår flög för vinden, och ögonen voro blå som Alvarens leende himmel. De små flickorna voro borta hela eftermiddagen och letade och letade. De tittade in i hassel- och hagtornssnår, de lyfte på slånbuskarnas grenar och revo sönder sina fingrar på vildrosens törnen, men inga blåsippor hittade de ändå. Så gick solen ner, och det skymde i hasselskog. Då togo de tre små flickorna varandra i hand igen och började springa hemåt byn. Men vägen hem är längre än vägen bort för små trötta fötter, och februariskymningen faller hastigt och tungt. Vägen gick

över den öde slätten, och det var bara två små stugor att gå förbi, innan man kom fram till Lerkaka by. I den ena bodde Stin Anten och hans båda pojkar. Tedde, den äldste, var den värste spektakelmakaren i hela socknen, och den yngre, Gustav, var inte mycket bättre. I den andra stugan bodde gumman Stenström. Hon var ensam nu, hennes man hade begravts för några veckor sen. Folk påstod, att hon hade varit mycket elak mot sin man och gjort hans liv eländigt och svårt. När de tre små flickorna sprungo förbi Stenströmskans stuga, hörde de ett förfärligt oväsen därifrån. Det var, som om någon dunkade hårt i väggarna eller kastade sten, och de tyckte också, att de hörde någon ropa deras namn. De stannade och lyssnade. Jo, nu hörde de det tydligt. En underligt ihålig röst ropade deras namn. Då ropade Mildrid, som aldrig brukade vara rädd av sig:

— Vem är det, som ropar?

— Jo, det är benranglet Stenström och en till, svarade den gravlika rösten.

De tre små flickorna skreko högt av förskräckelse och började springa allt vad benen förmådde. Den första stuga, de kommo till, rusade de in i och lämnade dörren öppen efter sig. Där bodde gamla Ann Kajsa, och hon satt och spann vid eldskenet från spiseln. Det doftade av gyllenlack och lövkojor därinne, och den vita katten satt mitt på golvet och slickade sina tassar.

— Så ni kommer rusande, barn, sade mor Ann Kajsa. Vad står på?

Då berättade de tre små flickorna, vad de hade hört utanför Stenströmskans stuga, och gamla mor Ann Kajsa blev mycket betänksam, medan hon hörde på.

— Ja, ja, sade hon slutligen. Nu kommer han och tar hämnd på henne för allt ont, hon gjorde honom, medan han levde. Herren vare hans fridlösa själ nådig!

Därpå tog hon sin gråa ullschal över huvudet och följde de små flickorna hem. Hon skulle ändå ett ärende bort till handelsboden, och så fick hon tala om nyheten med detsamma. Och redan samma kväll gick historien om, vad de tre små flickorna hört, runt hela Lerkaka by. Det gick, som när ljungelden en stormdag slår ner i en Ölandsby av den gamla goda sorten med länga vid länga i en enda lång rad utefter vägen. Inte långt efteråt började man få höra en och annan tala om, att han hade hört alldeles detsamma, när han gått förbi stugan, sen mörkret fallit på. Då begynte de modigaste ta sig en kvällstur där bortåt för att få höra oljudet med egna öron. Men snart vande man sig, och till sist vågade sig till och med de allra mest räddhågade dit. Dock, om någon steg över muren och försökte närma sig stugan, upphävde spöket ett förskräckligt vrålande, och stenar och bråte började yra om öronen på den oförsiktige gästen. En tid bortåt hade

ungdomen det som en riktig mötesplats om kvällarna utanför stugan, och sällan gingo de förgäves. Spöket var nästan alltid på sin plats. Det var bara två, som aldrig syntes till där, och som annars aldrig höllo sig borta från något, och det var Stin Antens båda pojkar, Tedde och hans bror Gustav.

— Tänker inte du också gå och höra på, hur benranglet Stenström och en till väsnas, frågade de andra.

Men Tedde tordes inte, och det besynnerligaste var att han inte ens blygdes för att erkänna sin rädsla, han, som eljest var den förste vid alla dumdristiga vågstycken. Ingen hade väl sett Tedde feg förr.

— Törs du verkligen inte, ditt låp, hånade de andra.

Nej, Tedde hade hört talas om många, som hade fått svåra slag av illasinnade spöken och tyckte därför, att det var bäst att akta sig för ett så bråkigt spöke som benranglet Stenström och hans okände kamrat. Och för resten låg ju deras stuga så nära gumman Stenströms, att de kunde höra mer än tillräckligt av oväsendet in till sig Och Tedde höll sig ståndaktigt undan, och så gjorde hans bror.

Det var en svår tid för den stackars gumman Stenström. Om det var sant, att hon hade gjort livet surt för sin man, så fick hon nu sina gärningars lön i rikaste mått. Sällan förgick en kväll

i ro. Stenar dunkade i väggarna, och till och med på taket av den lilla kroppåsstugan kravlade spökena omkring och släppte jordklimpar ner genom skorstenen, och en kväll kom där till och med en liten benknota dansande.

Det hjälpte inte, att hon tog folk till sig, och de läste ur bibeln och psalmboken med högan röst. Benranglet Stenström skränade där utanför och svor på, att han skulle komma in och riva de heliga böckerna ur händerna på dem, om de inte tystnade.

Även till prästen i socknen nådde ryktet om det förfärliga oväsen, som bedrevs hos gumman Stenström. Han var en helt ung man, och det heliga nitets eld brann ännu klar i hans själ. Därför begav han sig dit en kväll, iförd all sin prästerliga skrud och lyste frid över den döde samt besvor honom i den allsmäktige Gudens namn att vika bort från de levandes boningar. Men benranglet Stenström bekymrade sig inte det allra minsta om prästens besvärjelser, han larmade och gick på lika vilt som förut. Och när stenarna började vina alltför nära, fick prästen draga sig tillbaka igen ut på vägen. Då ropade spöket efter honom.

— Ja, nu ska jag fara bort på en liten tid. Jag far ner till Borgholm på bröllop, men jag kommer igen om tre veckor, ja, jag kommer igen och då — — —

Och mycket riktigt. Från den kvällen vart det

tyst i tre veckor kring gumman Stenströms stuga. Men det var ingen, som tänkte på, att det inte bara var spöket, som hade rest bort. Stin Antens Tedde var också borta.

Biskopen i Kalmar var en myndig och mäktig man, och han tålde intet vanhelgande av heliga ting. När ryktet om besvärjelserna över benranglet Stenström kom för hans öron, lät han kalla prästen till sig. I de strängaste ordalag förehöll han honom, huru opassande det var för en Herrens tjänare att beblanda sig med dylik vidskepelse och vanhelga Guds namn, genom att begagna det vid ett sådant gyckelspel. Prästen försvarade sig så gott han kunde och bedyrade, att det ingalunda var något gyckelspel. Benranglet Stenström var handgripligt nog.

— Såå, sade biskopen bistert. Ryckte det inte också i prästkappan?

Och därmed ville han antyda, att om prästen inte tog sig till vara för dylikt en annan gång, så äventyrade han sitt ämbete.

Vinterstorm och sommarsol växlade över Alvaren. Knappt sjöng vårvindens cittra i klarnande rymd, förrän åter höstens djupa harpoklang ljöd. År gledo hän. Hastigt som skuggor skymtade de fram för att åter lika hastigt ila bort. Unga hjärtan jublade dem till mötes med längtan och hopp, men de gamla följde med vemod deras gång, ty med vart och ett år, som ringdes till ro, följde

än den ena, än den andra av vänner och släktingar i graven.

Gumman Stenström hade gjort sin sista färd till kyrkogården, dit hon så sällan kom i livet. Hennes stuga stod öde, och historierna om benranglet Stenström och en till hade för länge sen tystnat. Spökerierna hade för resten tagit ett hastigt slut just i samma tag som Stin Antens båda pojkar kommo hemifrån och lämnade sin gamle far ensam i stugan. Gustav kom ut i socknen och tjänade hos bönderna, men Tedde, som alltid varit en orolig själ, kunde inte finna sig till rätta hemma i byn. Det är så mycket, som kan locka en ung man ut i världen, och Tedde var ovanligt lätt att locka. Han hade hört så mycket talas om allt guldet därborta i Amerika. Det låg där i stora högar och väntade. Tedde behövde bara komma dit och hämta det. Och så en vacker dag var Tedde ute på Atlanten på väg till det fjärran landet i väster. Men inte heller i det stora äventyrslandet fann Teddes irrande själ en varaktig stad. Han var förvisso en gäst och främling här på jorden, och aldrig lyckades han bli bofast för en längre tid på ett ställe. Han ville, att var dag skulle vara en fest, och när festglädjen tröt på ett håll, drog Tedde genast sina färde. Vad han arbetade med, var han fick sitt dagliga bröd ifrån, var där aldrig någon, som visste, men där Tedde drog fram, där var sång och spel och dans.

Det gick några år, och ingen människa hemma

i Lerkaka hörde något av Tedde och hans framfart därute i Amerika. Och så en sommardag syntes han helt oväntat igen på vägen alldeles som om ingenting hade hänt. Tedde var densamme som förr, och Lerkaka var sig också likt, samma gråa huslängor, samma väderkvarnar med gnisslande vingar, samma soliga Alvar, där hägrande vita kyrkor svävade, och i öster nedanför markerna det blåa havet med stim av jusor och tärnor och spovar. Tedde såg det alltsammans, som han hade sett det tusen gånger förr, och han gladde sig över allt han såg. Men ännu mer gladde han sig över de tre små flickorna, som han en gång såg komma hand i hand på vägen hem från blåsippskogen. Nu hade de växt upp alla tre, vackrast av allesammans var lilla Anna. Tedde tyckte, att hon var den allra vackraste flicka han någonsin hade sett. Ögonen voro som Alvarens sommarblåa himmel, och kring munnen lyste alltid ett litet skälmaktigt leende. Tedde var inte den, som sov natten över på en sak. Han bestämde sig alltid i en fart, det passade honom bäst, och ångra sig behövde han aldrig. Nu bestämde han alltså, att han skulle gifta sig med lilla Anna och det, så fort det kunde ske. Gamle Stin Anten var död, och hans stuga stod tom och förfallen. Tedde grep sig an med att rusta om den, satte nytt tak och ny skorsten på den, målade den himmelsblå och fin, och en sensommardag, när Alvaren låg röd och brun av

lång torka, flyttade han in där med lilla Anna. Vintern om höll han sig stilla, men i vårbrytningen, när viporna började sin dans över sjömarkerna, vaknade den gamla oron inom honom på nytt. Ingenting kunde hålla honom tillbaka, och som så många andra öländska äkta män lämnade han sin unga hustru utan att ens ge sig tid att vänta på deras förstfödde. Han tog hyra som sjöman, och så kom han tillbaka till Amerika igen. Så begynte lilla Anna sitt hårda, ensamma liv i Stin Antens stuga utanför Lerkaka by, omgiven av all Alvarens ödsliga skönhet. Tedde var försvunnen i långa tider, och ingen människa visste, var han fanns, men så kom han plötsligt igen och steg in i stugan en dag, som om ingenting hänt, alltid glad som ett sommarsolsken, och var gång Tedde hade varit hemma, så kom där ett nytt litet liv i stugan, ett par nya små händer, som sträckte sig efter det dagliga brödet, och en mun, som skrek, när det tillmättes för knappt. Tedde skickade nog pengar, när förtjänsten var god, men det var inte lönt att lita på honom. Därför måste lilla Anna gå i hjälp i gårdarna, för att de inte skulle behöva svälta därute i stugan på Alvaren. Tunga voro de steg, hon gick mot byn i mörka höstmorgnar, långt innan solen bröt fram ur svarta och röda moln över havet. Dansens tid var slut för henne långt innan ungdomens, och det skälmaktiga leendet om hennes mun var borta.

Tiden gick, som den alltid går, och en dag, när Tedde kom hem, såg han, att lilla Anna inte var densamma som förr, och det förargade honom. Han såg, att glansen i de sommarblåa ögonen var slocknad, men han såg inte tårarna, som lilla Anna hade gråtit av längtan efter honom, där hon låg i sin ensamma säng, medan nattens timmar vandrade över Alvarens tysta vidder. Och han såg de djupa fårorna i hennes bleknade kind, men de långa tunga dagarnas arbete för hans och hennes barn, det såg han inte. Kanske ville han inte se det. Det tunga, aldrig vilande arbetet var ju ingenting för Tedde. Han arbetade väl ibland en tid, när det föll sig så, men aldrig så länge i taget, att arbetet hann att bli grått och vardagligt för honom. Livet syntes honom alltjämt som en fest, och när han var hemma, drog han från dansgille till dansgille med ungdomen, aldrig trött, alltid den förste i dansen som förr. Lilla Anna fick sitta hemma. Vad skulle hon på dansgillen att göra, hon med sina många barn och sina trötta fötter? Hon var ju redan en gammal kvinna.

Tedde hade bjudit på dansgille, och Stin Antens lilla stuga var full av stojande ungdom. Nu var det Edit på Kullen, Mildrids yngsta syster, som var den vackraste flickan i byn. Tedde dansade med henne, såg ingen annan än henne, och Edit var inte den, som sade nej, när han kom. Då begynte de unga männen att knorra. Hade de inte

lika stor rätt att dansa med Edit, som de alltid brukade göra annars på dansgillena? Tedde gav igen, och rätt som det var, kom slagsmålet i gång utanför stugan. Gustav, Teddes yngre bror, var den ende, som stod på hans sida, de hade alltid hållit ihop mot alla andra, alltsen de voro små. Tolv man rusade emot dem, väsande och vrålande, men de höllo stånd, och den ene efter den andre dansade omkull för deras väldiga nävar. Då var det någon som fått lite för mycket till bästa, och som i hastigheten drog kniv. Gustav såg, hur det blixtrade till framför Teddes hals. Han kastade sig fram för att få tag i kniven, men han snavade och föll framstupa. Men i detsamma han föll, kände han en skarp smärta, och blodet började droppa ned över mun och haka. När han reste sig igen, sågo alla, att hans nästipp var avskuren. Slagsmålet stannade. Det hade egentligen aldrig varit någon riktig fart i det från början.

— Du ska skynda dig och fara ner till Ryterfelten i Borgholm, rådde de bekymrade slagskamraterna och samlade sig kring Gustav. Han ska vara så god till att läka ihop sår. Han kan nog sätta fast nästippen igen. Vi ha hört underligare ting än så om honom.

— Ja, sade Olaus Nils från Norrgården, ryter och svär gör han som en hedning, men det ska en inte ta sig för när.

Erik Jons gick hem till sig för att hämta en

häst, och de andra hade in Gustav i stugan i lilla kammaren. Där lämnade de honom och återvände till töserna och den avbrutna dansen, och Gustav begynte tvätta och pynta sig till färden. Nästippen lade han under tiden ifrån sig på fönsterkarmen. Men dörren ut stod öppen, det tänkte han inte på. Vem skulle också ha kunnat tänka sig, att lilla Annas gråa katt skulle komma intassande just då? Det gjorde han emellertid, och som han brukade, hoppade han rätt upp i fönstret. Där låg nu nästippen. Katten såg det, och utan ett enda ögonblicks betänkande slök han den. Gustav märkte ingenting, förrän han fick höra katten spinna högljutt och smacka. Då vände han sig om och såg, att nästippen var borta.

De andra dansade. Spelmannen drog och kavade på sitt dragspel, ett gammalt Magdeburger, oavlåtligt och ihärdigt spelade han, och det var inte två minuter mellan var dans. Tedde dansade alltjämt med Edit. Han såg ingen annan än henne. Men utanför stugan stod lilla Anna och grät.

SIBYLLAN

Den, som inte varit ensam vid havet en natt, kan inte ens tänka sig vad det vill säga, att verkligen vara rädd för spöken och andra besynnerliga ting. Nog är det underligt i skogen ibland. Det suckar så dovt, det tassar och prasslar, där skuggan faller djupast, och månskenet strilar sig så fint mellan grenarna, att det ser ut, som om vitaste silkesflor svävade över marken. Ändå känner man sig inte rädd. Det är bara vackra och lekfulla varelser, som man väntar att få se, älvor i glimmande silverskir, roliga små tomtegubbar eller skogsfrun själv med slånblomkrans och näverlur. Men vid havet är det inte så. Där kan det vara så tyst ibland, när alla fåglar tiga, och vinden har inte ens en liten buske att viska och spela i. Sjömarkernas långa murar stå blekt lysande i månskenet med djupsvarta skuggor omkring. Till och med vågskvalpet får en annan klang än på dagen. Det låter så gällt och liksom genomskinligt, och ljudet driver som en iskyla långt uppåt markernas tystnad. Havet, som kan ligga så vänligt leende i solskenet med små ljusblåa krusböljor, har plötsligt förändrat sig. Det är mörkt och hotande, och här och där gå strimmande vita vägar, som skrämma en. Man väntar

på förfärliga varelser, som djupet skall spy fram, lika vidunderliga som havsdimmorna. De komma sakta glidande fram på de vita strimvägarna, och deras ofantliga kroppar bölja hit och dit. Allt högre och högre bli de, ju längre man ser på dem, och till slut flyta de alldeles tillsammans med de drivande gröna molnmassorna.

Vart en vänder sig, är det lika kusligt. Överallt rör det sig och från alla håll tycker man sig känna ögon stirra, ondskefulla och illmariga. I sjömarkerna smyga sig de besynnerligaste varelser omkring. Det är som ett krälande över tuvorna och ett tissel och tassel bortom murarna — — — man hör det inte, men man känner det. Och just som man får mod att titta sig omkring, kommer där ett skratt, så skärande sylvasst ut i mörkret att man fryser till och kryper ihop, som när man får en iskall störtsjö över sig. Orörliga svarta sälar ligga på stenarna därute i havet och svara med sina dova skall.

Allra värst är det framåt soluppgången. Då tjuta sälarna som mest, och då är det som dystrast i sjömarkerna och ensligast. Töcknet ljusnar långsamt över havet, men väster ut tätnar det och hänger som en dunkelviolett slöja över byarna. Då sitter havsfrun ute på Jusgrundet och vinkar med vita våtblanka händer åt sjögubbarna, som komma ner till sjön för att pyssla med sina garn. Ibland händer det, att hon kommer ända fram till båtkanten och hakar sig fast. Hon är vackrast

av alla havets spöken och troll. I det grönsvarta håret har hon röda koraller, och hennes kropp är hal och glänsande och mycket vit, men hennes ögon glittra som blank is. Och den, som en gång sett in i dem, honom väntar olycka och ond bråd död.

Spelar Sven låg i sin sjöbod och vaktade säl. Ute vid Jusgrundet hörde han dem tjuta, men ingen enda kom inom skotthåll, och han hade redan väntat i många timmar. Då och då flög en vipa upp och gav till ett ängsligt skrik, men jusorna voro tysta. Havet var dunkelt och skiftande, och över vikarna mellan de långa smala uddarna lade månljuset breda silverstrimmor. Därute bröto sig dyningarna, och deras djupa, tonande brus fyllde tystnaden. Då och då drev en och annan mot land, men nådde aldrig de stilla mörkgröna vattenspeglarna, som stodo högt uppe i klörbänkarna. Ingen lanterna syntes på sjön, men vid heliga Birgittas kors brann blänkfyren, och dess vita ljus var det enda, som ej väckte förfäran i denna underligt beklämmande natt. Över marker och fält väster ut flöt ett töckendis, som skiftade i blågrått och mörkt violett. Bortom sjöboden stod en ko stilla och betade. Då reste sig en dyning, väldig och bred, och skymde synranden. Det brusade och bubblade och sjöd, som om alla havets gastar och spöken störtat fram. Högre och högre steg dyningen, och

över dess fradgande vitskummiga topp syntes plötsligt liksom fjorton vaggande oxhorn, stirrade fjorton gnistrande oxögon. Kon bortom sjöboden såg det och gav till ett ångestfullt råmande. Men havet hade redan dragit sig tillbaka, och dyningen sluter sig åter in i mörkret. Ur djupet ljöd havstrollens skratt — ett bleksvart, ihåligt skratt, som dog bort klanglöst och tvärt utan genljud.

Spelar Sven tyckte sig nära död av förskräckelse. Det hade med ens blivit en sådan förunderlig stillhet i sjömarkerna liksom en väntan på något. Han tryckte bössan säkert intill sig och stirrade oavlåtligt rätt fram bortåt viken vid Ant Lars sjöbod. Men plötsligt blev han som förstelnad. På den stora stenen, som skjuter högt upp ur vattnet satt en kvinna. Han såg henne tydligt. Vit och glänsande satt hon mitt i månstrimman med huvudet vänt utåt havet, och håret låg som en svart skuggrand utefter hennes kropp.

Spelar Sven såg och såg, men kvinnoskepnaden satt kvar, lika stilla och orörlig, liksom lyssnande till toner långt borta. Spelar Sven förstod, att det var havsfrun själv, som han såg. Han tänkte på vad sjögubbarna brukade berätta om, huru hon lockar och lockar och aldrig släpper den fri, som hon en gång fått lust till att fördärva. Och plötsligt grep honom en ångestfull vanvettig förbittring. Han ryckte upp bössan och lade an — — — Det blixtrade till, och där blev ett brak och ett larm, som aldrig tycktes vilja ta slut. Det var,

som om tusen knallar studsat mot varenda sjöbod längs hela stranden, och ett dovt underligt eko rullade utåt havet. Det svartnade för hans ögon. Han kastade bössan och gav sig till att springa i vild förfäran uppåt sjömarkerna. Då kom någonting honom till mötes, och han drogs ned emot något, som kändes mjukt och svalt. Det susade och brusade omkring honom — — och det var som om alla havets vågor följt efter och lekte i markerna kring tuvor och murar. Han hörde en skrattkvävd röst, som viskade tätt intill hans öra, och någonting snärjde sig om honom, något, som liknade långt, våtkallt hår, slemmigt och mjukt som vattenalger. I sin ångest ropade han högt, men larmet steg och steg. Det var böljor och röster susande om varandra — skrattande — — — bubblande — fräsande — högre och högre.

Alla havets och sjömarkernas troll och spöken stego fram och skrattade i kapp åt en ensam stackars människovarelse, som vanmäktig vred sig i havsfruns armar.

Morgonvind susade, och doften av daggiga balsampopplar bars långt i den svala luften. Kring Spelar Svens stuga blommade blåklint och röda vallmor, och vid väggen stod lavendel i grågröna yviga buskar. Men på farstubron låg den svarta katten och blinkade i solskenet.

— Svartmurr, väntar du husbonden, sade

Karin, Spelar Svens unga hustru, när hon kom ur hagen med mjölkstävan.

Men Svartmurr sträckte ut sina mjuka tassar. Det ryckte och skälvde i dem, och de krökta klorna stucko fram, spetsiga och vassa.

Karin hade ingen ro i sig, hon gick ut och in. Oupphörligt tittade hon bortåt vägen, där Sven brukade komma, när han gick från sjön.

Jag går väl och möter honom då, tänkte hon till sist, när hon tröttnat på att vänta.

Svartmurr låg kvar på bron och såg efter henne med sina halvslutna, guldskimrande ögon. Stigen var stenig och smal, och hagtorn och vildtörne hakade sig fast i hennes kläder. Dörren till den gamla spökkvarnen däruppe på backen stod öppen, och en bred solstrimma flöt in över det upprivna golvet. Karin vände bort huvudet, när hon sprang förbi. Det suckade så underligt där-inne, och hon tyckte, att den gamla kvarnen var lika hemsk mitt i det strålande morgonljuset som om natten, när spökena snurrade runt med de förslitna kvarnstenarna och gastar skrikande hängde fast i den enda vinge, som ännu fanns kvar. En besynnerlig oro kom henne att ila fram allt snabbare. Allting började skrämma henne, och när hon fick se Knagg Petter stå i dörren till sin lilla stuga på backsluttningen, skyggade hon till som för ett ont varsel. Hon tyckte, att han nic-kade så betänksamt efter henne. Kanske visste han något om Sven — — — men hon vågade

ingenting säga. Knagg Petter brukade driva omkring hela nätterna och söka efter drakskatter ute på Alvaren, men han tålde inga frågor om sina strövtåg. Det sades, att han hade mycket att göra med spökena i kvarnen på Kätterhög, och i månljusa nätter hade man sett honom rida grensle på kvarnhästen, medan det brann i glugghjärtat, så att det sken över hela backen.

När Karin kom ner på sjövägen, satt Fattigstug Danjel vid muren och slog takt med sina träskor till någon besynnerlig melodi, som ingen mer än han själv kunde höra. När han fick se Karin, kastade han träskorna högt upp i luften, satte händerna för munnen som en lur och ropade:

— Du vet inte du, lilla flicka, vad jag vet! I morgon kommer kungen och hela hovet och femti nitti vagnar, och då ska jag gifta mig! Tutulu tutulu tutulu!

Men Karin skyndade förbi.

O Gud, vad betyder allt detta, tänkte hon. Varför är allting så underligt i dag? Vem ska jag nu härnäst få se?

Och för vart steg, hon tog, kände hon sig allt beklämdare. Men sjövägen var tom, och i markerna syntes ingen människa. Solen stod redan högt, och i den dallrande djupblåa luften hängde en vit sky. Men Karin såg sig knappt omkring, och inte förrän nere i sjömarkerna stannade hon för att andas ut. En vipa flög skrikande upp, och

det skimrade till om vingarna, när hon lyfte dem till flykt. Vita tärnor svävade fram och åter över det stilla, blå vattnet, strandskatorna stimmade, och i viken vid Ant Lars sjöbod snattrade en andflock. Men ur havet steg en unken lukt, som varslade storm. Allt som Karin stod stilla, hörde hon plötsligt låten av en fiol. Det var ett underligt spel, klagande som böljornas och vindens sång, vekt som i oändlig trånad efter något, som blivit borta och aldrig i livet kan vinnas åter. Karin lyssnade ångestfullt. Hon förstod, att det var Sven, som spelade. Men så hade hon aldrig hört honom spela förr. Det var något besynnerligt och främmande i hans spel. Det skrämde henne, och blott långsamt och tvekande smög hon sig fram till honom.

— Sven, viskade hon sakta och lade handen på hans arm.

Han vände sig och såg på henne. Det glänste till i hans ögon som av hopp, men glansen förgick lika hastigt, som den tänts.

— Det är inte hon, mumlade han.

— Vem, frågade Karin.

Men han skakade blott på huvudet och stirrade ner i vattnet.

— Sven, det är jag. Det är ju Karin. Känner du inte igen mig, ropade hon och lutade sig ner över honom.

Han tycktes inte ens höra hennes röst längre.

— Där långt borta syntes hon, viskade han.

Där borta på stenen mitt i månskenet, och hennes kropp var vitare än silver.

Då förstod Karin, vad som hänt med honom, och i sin förtvivlan sjönk hon ner på stranden och grät.

— Det är hans själ, som är borta, ropade hon. Havsfrun har tagit den. O Gud förbarme dig över oss!

Det var i solbärgningen en söndagseftermiddag. Lindarnas gula löv yrde för vinden, men balsampopplarna stodo kala för länge sen, och pilarna vid vägen voro kvistade. Spelar Svens unga hustru var ensam i sin stuga. Hon satt framför spiseln och läste vid eldskenet halvhögt och långsamt för sig själv ur psalmboken. Svartmurr låg i hennes knä, men han tycktes orolig, och gång på gång sköt han rygg och stirrade mot dörren. Karin strök honom sakta över den svartblanka pälsen.

— Stilla dig, Svartmurr, sade hon, husbonden kommer inte i kväll — och ingen annan heller. —

Då stampade det till i farstun, och dörrklinkan lyftes häftigt upp. Det var, som om någon hade stått därute och lyssnat. Ljudlöst gled en skugga över tröskeln och blev stilla i mörkret nere vid dörren.

— Vem är det, frågade Karin ängsligt.

Hon kunde ej se, vem det var, men det kändes en doft som av torkade fläderblommor. Då

hördes en röst ur mörkret, spetsig och gäll som ett vessleskri.

— Ja, det kan du fråga, Karin, när någon stiger in genom din dörr, men inte alltid får du något svar. Människor komma. Du ser dem gå in, och de gå alla ut igen, men mycket, som du aldrig ser, kan lyfta klinkan till din dörr och stiga in, och det blir kvar för beständigt Känner du det inte, när du sitter ensam som nu? Det är som en grå skugga över allting. Det viskar i vrårna, det tassar på golvet — känner du det inte — hör du det inte?

— Det, som en inte ser, kan väl komma in ändå utan att gå genom dörren, svarade Karin. Men stig fram till spiseln, Mildrid. Den, som har gått länge ute på vägen, kan väl behöva värma sig en stund.

Och Spelar Svens unga hustru böjde sig djupare, och i eldskenet skimrade hennes guldgula hår, men hon gömde sitt ansikte, ty hon var hemsk till mods som om ett av Alvarens spöken hade stigit in i stugan. Aldrig förr hade hon hört den rösten eller sett den skepnad, som gled fram ur mörkret, men hon förstod, vem det var. Det var Mildrid, sibyllan, hon, som visste de fördoldaste hemligheter. Inför hennes blick voro gångna och kommande tiders dunkel som ett genomskinligt och stilla vatten. Hem och härd hade hon ej. I dagar och nätter kunde hon driva omkring ute på Alvaren, och där hade hon sina

syner och samtal med andarna. Stundom kom hon in i stugorna, men ingen tog emot henne med glädje. Om gott varslade hon aldrig. Tigande och hemsk satt hon vid spiseln. Det sades, att hon hatade Gud och människor lika, och att hon fröjdades åt olyckan. Nu steg hon fram i eldskenet. Hennes ögon blixtrade i det dödsbleka ansiktet, och när hon tog av sig hättan, ringlade håret ned, djupsvart och långt. Vid bältet bar hon en knippa torkade fläderblommor, sammanbundna med ett snokskinn. Svartmurr stirrade på henne med lysande och vidöppna ögon, men Spelar Svens unga hustru vände sig bort med rädsla och vämjelse. Mildrid satte sig tätt intill spiseln.

— Väntar du Sven, frågade hon plötsligt.

Karin sänkte huvudet och teg.

— Du tiger, sade sibyllan, men jag skall säga dig, hur det är. Tror du inte, att jag har sett, hur han driver omkring i sjömarkerna och spelar för havsfrun, som har tagit hans själ. I tre dagar har han gömt sig, när du kommit för att ta honom med dig hem. I kväll kommer han inte — i morgon inte heller. Vad tjänar det till att vänta och vänta. Klokare kunde du göra än så.

Karin böjde sig djupt ner över Svartmurr för att dölja sitt ansikte, men sibyllan stirrade rakt på henne. Leda och förakt ljungade ur hennes ögon.

— Gråter du, Karin, hånade hon. I lång tid redan har du gråtit dag och natt. Vem som vill

kan se det på ditt ansikte och dina ögon. — Vad människorna ändå äro besynnerliga! De gråta och jämra sig över allting, men aldrig har man sett, att en olycka drivits bort med klagan och jämmerskri.

Hon teg en stund och rörde om i elden, så att gnistorna yrde som ett glimmande stjärnregn upp i det svarta sotet.

— Tårar, tårar, utbrast hon häftigt, alltifrån världens begynnelse ingenting annat än tårar! Nya människor komma beständigt till, flera och flera. De dansa och spela, då solen är uppe, men alla ha liksom en mörk ring om pannan, ingen enda har ljus över sin väg, och när natten kommer, ha de var och en sin sorg att gråta över. Vore det bättre för dem, om de hade fått skinande liljor i stället för tistlar? Liljan vissnar ju såväl som tisteln, och vinden sopar bort hennes blad. Vad är det väl att glädjas åt en blomma, som snart skall vissna, eller att gråta över en sorg, som ändå en gång förgår? Livet är ju inte beständigt. Vad jag hatar deras jämmer och deras elände! Om de bara kunde se allting som jag, så skulle de ledas åt sig själva! — Men överallt är det samma glädje, samma sorg över ingenting. Ginge jag än aldrig så långt, skulle jag ändå inte få se något annat.

Mildrid slöt sina smala blåbleka läppar, men Spelar Svens unga hustru satt stilla och såg rakt framför sig, och sierskan fortsatte:

— Allt är sig likt beständigt, jag säger dig det. Löv och blommor i början, men snart stå träden kvisthuggna ända till toppen som pilarna vid vägen om hösten. Jag går genom byar och socknar, och väl tusen gånger redan har jag sett dem pyntas till sorg eller till bröllopsståt, endast människorna ha varit andra. Såg jag inte nyss en, som gick sin mökväll. Hon hade en lekkamrat med sig, och täcket, som de buro emellan sig, var redan tungt av alla gåvor. Hon var vacker och storväxt, och alla sågo sig om efter henne, flickorna med avund, men de unga hustrurna logo, ty de tänkte på sig själva och sin egen mökväll. I en stuga hängde vita lakan för fönstren. Hon, som gick sin mökväll, skyndade hastigt förbi och vände bort sin blick, men jag steg in. Där satt en gammal gumma och grät hos sin son, och han var död. Han var ung och stark, och döden tog honom och lämnade henne, som var gammal och orkeslös. Nu hade hon ingen, som kunde försörja henne, och därför grät hon. En gång var hon också brud och drog igenom byn med spelmän och larmande ungdom, och ingen tänkte på ålderdom och sorg och död. — Och hon, som gick sin mökväll och i morgon står för altaret med slöja och krans, vad vet hon om sig? Snart skall hon driva omkring vägarna, ensam och förskjuten av alla, som nu fröjda sig med henne. All glädje skall vändas i sorg, alla rosor i stingande törnen. — Jag kunde väl ha sagt henne det, men

vad tjänar det till? Innan tre somrar härefter ha blommat ut, vet hon det redan. I var stuga vid vägen kunde jag stiga in och ropa: Se olyckan kommer! Redan står hon därute vid grinden och väntar. Men ingen ser henne, ingen hör henne förrän hon låter sitt gissel vina. Mycket kunde jag väl säga dem — — — men vad nyttar det till? Ingen skulle jämra sig mindre, när hans stund kom, om han också visste den långt förut.

— Tror du inte, att jag kände dig långt innan du någonsin visste om mig? Jag vet väl, att du var den vackraste flickan i byn, och nu sitter du här ensam och gråter. — Midsommarafton såg jag dig, när du dansade kring majstången med Sven. Tror du inte, jag vet, vad du tänkte för dig själv, när du såg dig om bland de andra flickorna? Ingen är så lycklig som jag, sade du dig. Jag dansar med den bäste spelmannen på hela Öland, och om några veckor skall jag vara hans hustru. Och när han tog sin stråke igen, smög du dig bort ur dansen. Du trodde, att ingen såg, hur du sprang över ängarna bortåt Sättra. Du ville bara bort och se på stugan ett tag, där du snart skulle bo tillsammans med honom. Näktergalen sjöng i hagtornssnåren, men du hörde det inte, fastän du stod tätt bredvid och stödde armarna mot muren. I gräset vid dina fötter blommade brudsporrar och röda gubbtassar, och du plockade dem. De skulle ligga under din huvudkudde, så att du skulle få drömma om ditt hem. När du

vände om igen, dansade du framåt vägen och sjöng, så att det klang över ängarna runt omkring. Du tänkte, du var ensam i din kärlek och din lycka, men ur hagar och snår hördes viskningar och kyssar. Och på ängarna gingo flickor, tysta och ensamma, för att plocka blommor till sina drömkransar, och de voro alla lika lyckliga som du. Ty jorden blommar i Johannisnatten, men dagar och veckor gå, och antingen det blir regn eller solsken, äro alla midsommarblomstren borta, när Olsmässan bryter in. — — —

Sierskan teg, och det blev en lång besynnerlig tystnad. Elden hade brunnit ner, men skenet från glöden var starkt. Bort i vrårna hördes tissel och knäpp, som när en vind spelar genom springorna. Men genom fönstret föll en glimmande stjärnstråle över Kristi korsblommor på bordet. Spelar Svens unga hustru satt lika nedböjd som förut. Hon var som förstenad av ångest och fasa. För hennes öron flöt allt samman till ett oredigt och mumlande sus, och oavlåtligt hörde hon sierskans röst, gäll och hemsk som en gasts.

— Nu syns det så många underliga ting i glöden, sade Mildrid, och hennes röst ljöd dov och avlägsen. Luta dig fram och se. Kan du se, hur det går liksom vägar här och där. De slingra sig om varandra och korsas, ibland följas de åt ett stycke, men till slut försvinna de alla i mörker. Somliga äro breda och stora, andra smala och obetydliga. Och där, där ser du din egen väg.

Ser du, hur liten och obetydlig den är! Man hittar den knappt bland alla de andra, och kort är den också.

Karin lutade sig hastigt fram.

— Skall jag inte leva så länge, utbrast hon.

Sierskan gav till ett föraktligt fnysande.

— Leva, upprepade hon. Det fråga människorna alltid efter. Vad gör det dem, hur länge de leva, och vad ha de då att leva för? Men om de också sitta på en sophög, så fäkta de ändå för sitt eländiga liv. Varför vill du leva? — Ensam sitter du i din stuga. Sven får du ingen makt över mer. Honom har havsfrun tagit ifrån dig, och hon släpper honom aldrig fri. Du hör, att jag säger dig det! — Vad väntar du av livet? Slit och släp och svält och aldrig något annat. Och ingenting bättre har du att ge åt ditt fattiga barn, när det en gång kommer.

— Mitt barn!

Karin rusade upp och stirrade på sibyllan.

— Ja, trodde du kanske, att jag inte visste det?

Mildrid gav till ett hårt, ondskefullt skratt. Men Spelar Svens unga hustru log, ty hon tänkte på sitt barn, och för hennes öron lekte plötsligt tusen soliga vårvisor i popplarnas höstliga sus.

— Sven skall bli som förr, när han får se sitt barn, viskade hon sakta.

Mildrid kastade en handfull spånor i spiseln. De flammade upp och fräste och sprakade, och ett klart ljus lyste upp stugan för en stund. Karins

ljusa hår skimrade i guldglans. Vid hennes fötter satt Svartmurr, hopkrupen och orörlig med spetsade öron. Sibyllan stirrade i elden.

— Nej, mumlade hon dovt. Sven kommer inte. Nu hör du, vad jag säger! I kväll sover han i sin sjöbod, men i morgon går månen i nedan, och då har trolltyg makt över människorna. Då skall havsfrun sitta ute på Jusgrundet och sjunga sina trollsånger och locka honom ner till sig i djupet. Du skall finna hans kropp på stranden, men hans själ har hon tagit, och aldrig ger hon den fri, aldrig, så länge jorden står.

Karin brast i gråt.

— O, hur skulle jag kunna leva utan Sven, snyftade hon. Mildrid skrattade igen, hånande och gällt, och rörde likgiltigt om spånorna i spiseln.

Människosinnet är liksom vinden, sade hon. Än blåser han nordan, och än är det syd. Nu vill du dö, och nyss ängslade du dig ändå, för att din livsväg var så kort.

Det blev åter länge tyst. Suset i poppel och avenbok ljöd svagare, och genom fönstret syntes stjärnorna fler och fler. Men i stugan var det mörkt. Spånorna hade brunnit ut, och glöderna svartnade hastigt. Sibyllan satt på spiselkanten, hoprullad som en igelkott och tyst. Endast fläderblommorna prasslade lätt vid hennes andetag, och deras doft tycktes bli allt starkare och starkare. Plötsligt lyfte sibyllan åter sitt huvud och frågade med en underligt ihålig röst:

— Ville du dö — — — ville du det verkligen? Karin såg hennes blick flamma i dunklet.

— Ja, viskade hon sakta, nästan som i yrsel.

— Den, som blivit tagen av trollen, kan bli räddad, om någon vill ge sitt eget liv för hans, mumlade sibyllan.

Då reste sig Spelar Svens unga hustru. Hennes ögon strålade.

— Jag skall rädda Sven, sade hon.

Sibyllan steg upp. Hon sade ingenting, vände sig om och gled ut, tyst som en skugga.

Därute strålade stjärnorna, klara och milda, och i de mörka träden susade én stilla vind. Mildrid gick bort mot avenbokslunden. Vid stenmuren stannade hon och såg sig om nedåt byn, där ljus lyste ur stugorna. Hon lyfte sin knutna hand i dunklet och skakade den.

— Vad jag hatar dem alla därborta, ropade hon. Å, vad jag hatar dem! Sorg vill jag föra med mig till dem, sorg och elände och ond, bråd död! Stig, du väldiga havsvåg, strömma in över land och sopa ned allt levande i ditt gråa djup! — —

Sibyllan försvann i mörkret. Det vissna lövet prasslade lätt under hennes fötter, som där en orm går fram.

INNEHÅLL.

